Acatistul Sfântului cuvios Paisie de la Neamţ (al doilea acatist)
(15 noiembrie)

Sfântul cuvios Paisie de la Neamţ (Velicikovski), România (1722-1794) (15 noiembrie):

https://www.academia.edu/44593315/Sf%C3%A2ntul_cuvios_Paisie_de_la_Neam%C5%A3_Velicikovski_Rom%C3%A2nia_1722_1794_15_noiembrie_

https://archive.org/details/sf.-paisie-velicikovski-pdf

***

Materiale despre Sfântul cuvios Paisie de la Neamţ (Velicikovski):

https://independent.academia.edu/emystea/Sf-cuv-Paisie-de-la-Neam%C5%A3

https://archive.org/details/@steaemy?query=Paisie+Velicikovski

https://www.slideshare.net/steaemy1/search_my_uploads?type=&new=&q=Paisie+de+la+Neam%C5%A3

***

Sfântul cuvios Paisie Velicikovschi, cunoscut prin rolul său deosebit în „revigorarea” vieţii mistice monahiceşti în special, prin reînvierea „tradiţiilor isihaste”. Originar din Rusia, de neam din mai multe spiţe (şi român şi rus şi evreu), fiu de preot, îşi alege viaţa călugărească, trece prin Valahia (pe la Sfântul Vasile de la Poiana Mărului), ajunge la Muntele Athos şi apoi spre bătrâneţe se întoarce în Valahia-Moldova, unde la Mânăstirea Neamţ îşi „împlineşte chipul de părinte duhovnicesc” al timpurilor noi.

Este cunoscut prin traducerile Filocalice şi prin mulţimea de ucenici înduhovniciţi, care „re-întemeiază” viaţa duhovnicească atât în Valahia, cât şi în Rusia, şi chiar mai mult. Vestita „Optina” din Rusia şi apoi alte Mânăstiri, prin „curentul paisian”, ajung la o „re-întemeiere” de viaţă duhovnicească atât pentru mânăstiri, cât şi pentru „lumea laică”.

Acest Paisie devine un adevărat „hotar” între „vechi şi nou”, dar care le dă „chipul cel sfânt” la ambele. Este sfântul ce „păstrează chipul Sfinţilor părinţi de demult” şi totodată dă un „impuls nou unei noi duhovnicii, deschise lumii celei în „prefacere”. „Personalitatea” Sfântului cuvios Paisie de la Neamţ este încă puţin evidenţiată. Cinstirea sa de cei credincioşi, şi mai ales de „mistici şi doritori de duhovnicie”, este frecventă.

&&&

Rugăciunile începătoare

În numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfântului Duh. Amin.

Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, Slavă Ţie !
Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, Slavă Ţie !
Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, Slavă Ţie !

Împărate ceresc, Mângâietorule, Duhul Adevărului, care pretutindenea eşti, şi toate le implineşti, Vistierul bunătăţilor şi Dătătorule de viaţă, vino şi te

sălăşluieşte întru noi, şi ne curăţeşte pe noi de toată intinăciunea, şi mântuieşte, Bunule, sufletele noastre.

Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi.
Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi.
Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Preasfântă Treime, miluieşte-ne pe noi;
Doamne, curăţeşte păcatele noastre;
Stăpâne, iartă fărădelegile noastre;
Sfinte, cercetează şi vindecă neputinţele noastre, pentru numele Tău.

Doamne, miluieşte !
Doamne, miluieşte !
Doamne, miluieşte !

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Tatăl nostru, care eşti în ceruri, sfinţească-se numele Tău, vie împărăţia Ta, facă-se voia Ta precum în cer aşa şi pe pământ. Pâinea noastră cea spre fiinţă dă-ne-o nouă astăzi. Şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri. Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel rău. Că a Ta este Împărăţia şi puterea şi slava, a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Miluieşte-ne pe noi, Doamne, miluieşte-ne pe noi, că nepricepându-ne de nici un răspuns, această rugăciune aducem Ţie, ca unui Stăpân, noi, păcătoşii robii Tăi, miluieşte-ne pe noi.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Doamne, miluieşte-ne pe noi, că întru Tine am nădăjduit; nu Te mânia pe noi foarte, nici pomeni fărădelegile noastre, ci caută şi acum ca un Milostiv şi ne izbăveşte pe noi de vrăjmaşii noştri, că Tu eşti Dumnezeul nostru şi noi suntem poporul Tău, toţi lucrul mâinilor Tale şi numele Tău chemăm.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Uşa milostivirii deschide-o nouă,binecuvântată Născătoare de Dumnezeu, ca să nu pierim cei ce nădăjduim întru tine, ci să ne mântuim prin tine din nevoi, că tu eşti mântuirea neamului creştinesc.

Crezul

Cred Într-Unul Dumnezeu, Tatăl Atoţiitorul, Făcătorul cerului şi al pământului, al tuturor celor văzute şi nevăzute.
Şi întru Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, care din Tatăl S-a născut, mai înainte de toţi vecii. Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, Născut, nu făcut, Cel de o fiinţă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut.
Care pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire.S-a pogorât din ceruri Şi S-a întrupat de la Duhul Sfânt şi din Maria Fecioara Şi S-a făcut om.
Şi S-a răstignit pentru noi în zilele lui Pilat din Pont, Şi a pătimit şi S-a îngropat.
Şi a înviat a treia zi după Scripturi .
Şi S-a suit la ceruri şi Şade de-a dreapta Tatălui. Şi iarăşi va să vină cu slavă, să judece viii şi morţii, A cărui Împărăţie nu va avea sfârşit.
Şi întru Duhul Sfânt, Domnul de viaţă Făcătorul, care din Tatăl purcede,
Cela ce împreună cu Tatăl şi cu Fiul este închinat şi slăvit, care a grăit prin prooroci.
Întru-una Sfântă Sobornicească şi apostolească Biserică,
Mărturisesc un botez întru iertarea păcatelor,
Aştept învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să fie. Amin !

După obişnuitul început se zice:

Tropar (glas 2): „Străin fiind pe pământ, ai dobândit Patria cerească, pe cei credincioşi învăţându-i, prea cuvioase părinte Paisie, nevoitor al Filocaliei, să-şi înalţe mintea către Dumnezeu şi din inimă să strige către El: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul”.

Troparul Învierii, al Născătoarei de Dumnezeu: „Toate tainele tale sunt mai presus de cuget...” (glasul 2)

Doamne miluieşte *(de 3 ori)*

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Psalmul 50

1. Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta
2. Şi după mulţimea îndurărilor Tale, şterge fărădelegea mea.
3. Mai vârtos mă spală de fărădelegea mea şi de păcatul meu mă curăţeşte.
4. Că fărădelegea mea eu o cunosc şi păcatul meu înaintea mea este pururea.
5. Ţie unuia am greşit şi rău înaintea Ta am făcut, aşa încât drept eşti Tu întru cuvintele Tale şi biruitor când vei judeca Tu.
6. Că iată întru fărădelegi m-am zămislit şi în păcate m-a născut maica mea.
7. Că iată adevărul ai iubit; cele nearătate şi cele ascunse ale înţelepciunii Tale mi-ai arătat mie.
8. Stropi-mă-vei cu isop şi mă voi curăţi; spăla-mă-vei şi mai vârtos decât zăpada mă voi albi.
9. Auzului meu vei da bucurie şi veselie; bucura-se-vor oasele mele cele smerite.
10. Întoarce faţa Ta de la păcatele mele şi toate fărădelegile mele şterge-le.
11. Inimă curată zideşte întru mine, Dumnezeule, şi duh drept înnoieşte întru cele dinlăuntru ale mele.
12. Nu mă lepăda de la faţa Ta şi Duhul Tău cel sfânt nu-l lua de la mine.
13. Dă-mi mie bucuria mântuirii Tale şi cu duh stăpânitor mă întăreşte.
14. Învăţa-voi pe cei fărădelege căile Tale şi cei necredincioşi la Tine se vor întoarce.
15. Izbăveşte-mă de vărsarea de sânge, Dumnezeule, Dumnezeul mântuirii mele; bucura-se-va limba mea de dreptatea Ta.
16. Doamne, buzele mele vei deschide şi gura mea va vesti lauda Ta.
17. Că de ai fi voit jertfă, Ţi-aş fi dat; arderile de tot nu le vei binevoi.
18. Jertfa lui Dumnezeu: duhul umilit; inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi.
19. Fă bine, Doamne, întru bună voirea Ta, Sionului şi să se zidească zidurile Ierusalimului.
20. Atunci vei binevoi jertfa dreptăţii, prinosul şi arderile de tot; atunci vor pune pe altarul Tău viţei.

Condacul 1

Celui ce te-ai învrednicit de chipul de taină al Sfinţilor părinţi, ţie, părintelui nostru Paisie de la Neamţ, cinstire ţi-aducem după datorie, ca şi noi să fim printre fiii tăi duhovniceşti ce-ţi stau cu evlavie înainte, cântând: ***Bucură-te, Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, chipul de taină al Sfinţilor părinţi!***

Icosul 1

Dumnezeu atotvăzătorul, ştiind iubirea ta curată şi dorirea spre cele de sus, a revărsat darul Său din plin, ca să rodeşti cu adevărat pomul ceresc pe pământ.

Bucură-te, încă o iubire de Dumnezeu în lume;
Bucură-te, cele de jos ce se urcă la cele de sus;
Bucură-te, făptură ce se închină Ziditorului;
Bucură-te, moştenirea lumii ce se face dar lui Hristos;
Bucură-te, mlădiţă sfântă printre spinii pământului;
Bucură-te, pom roditor în ţarina uscată a lumii;
Bucură-te, Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, chipul de taină al Sfinţilor părinţi!

Condacul al 2-lea
Ca un cerb ai alergat prin hăţişurile lumii şi nu te-ai oprit decât la limanurile de taină, unde auzeai cântarea cerească de: ***Aliluia!***

Icosul al 2-lea
Ai ieşit din patria ta ca să te întorci cu lumina aprinsă, din care să se nască darul cel dumnezeiesc.
Bucură-te, tinereţe mai înţeleaptă decât bătrâneţea;
Bucură-te, dar ce a crescut nenumărate daruri;
Bucură-te, şoapta chemării lui Hristos;
Bucură-te, văpaia râvnirii Duhului PreaSfânt;
Bucură-te, lucrarea duhovnicească a credinţei;
Bucură-te, îndrăzneala nădejdii neclintite;
Bucură-te, Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, chipul de taină al Sfinţilor părinţi!

Condacul al 3-lea
Ai ieşit din vâltoarea lumii şi te-ai aruncat în marea cea duhovnicească, unde te-ai luptat cu dârzenie împotriva duhurilor răutăţii, cântând: ***Aliluia!***

Icosul al 3-lea
Piedici şi amare îndoieli trebuiau trecute la fiecare pas, dar de fiecare dată le-ai biruit cu vederea peste toate a credinţei şi iubirii neîmpuţinate.
Bucură-te, credinţă, puterea cea mare;
Bucură-te, iubire, decât toate mai tare;
Bucură-te, vederea de duh pătrunzătoare;
Bucură-te, glasul Cuvântului dumnezeiesc;
Bucură-te, închinarea la altarul lui Hristos;
Bucură-te, ucenic şi slujitor al celor sfinte;
Bucură-te, Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, chipul de taină al Sfinţilor părinţi!

Condacul al 4-lea

Mult ai căutat un povăţuitor, luptându-te cu toate îndoielile tinereţii, nădăjduind în călăuzirea cea sfântă, cântând lui Dumnezeu: ***Aliluia!***

Icosul al 4-lea

Însăşi mama ta, la început fără înţelegere, se luminează de râvna ta monahicească, urmându-ţi apoi îngerescului chip.
Bucură-te, că de lanţurile lumii te-ai dezlegat;
Bucură-te, către Cer privitorule;
Bucură-te, că pe însăşi mama ta ai câştigat-o;
Bucură-te, de dorul dumnezeiesc învăpăiat;
Bucură-te, cel ce din cuptorul patimilor ai ieşit;
Bucură-te, de focul duhului aprins;
Bucură-te, Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, chipul de taină al Sfinţilor părinţi!

Condacul al 5-lea

Iubirea de Dumnezeu creştea odată cu tinereţea ta, nevoindu-te cu multe osteneli a urma dumnezeiescului Mântuitor, veselindu-te în PreaSfântul Duh, cu închinarea de: ***Aliluia!***

Icosul al 5-lea

Ochii sufletului ţi se luminau tot mai mult peste cei trupeşti şi icoana Domnului Hristos ţi se întipărea tot mai mult în toată fiinţa, încât nimic nu te mai putea împiedica a-i urma Lui.
Bucură-te, suflet al iubirii curate;
Bucură-te, trup al nevoinţelor sfinte;
Bucură-te, duh al chipului Sfinţilor;
Bucură-te, al monahilor de demult următor;
Bucură-te, descoperirea tainei Vieţii duhovniceşti;
Bucură-te, dezgroparea mărgăritarului din ţarina lumii;
Bucură-te, Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, chipul de taină al Sfinţilor părinţi!

Condacul al 6-lea

Ai călătorit peste hotare şi ai trecut prin multe locaşuri, peşteri, schituri şi mănăstiri, şi ai cules „mierea” duhovnicească, ca tu însuţi apoi să izvorăşti „apa cea limpede a vieţii întru Hristos”, cântând: ***Aliluia!***

Icosul al 6-lea

Stareţul sfânt Vasile de la Poiana Mărului, din Moldova, odată cu tunderea în chipul monahicesc, ţi-a insuflat şi din duhul de taină al Sfinţilor părinţi de demult, cărora ai devenit urmaş asemănător.
Bucură-te, că înaripat de chipul Sfinţilor părinţi, până în Muntele Athos ai zburat;
Bucură-te, că ai aprins lumina în multe locuri stinsă;
Bucură-te, făclie ce întunericul a risipit;
Bucură-te, că chipul îngeresc din nou l-ai arătat strălucit;
Bucură-te, că Cerul de Pământ l-ai apropiat;
Bucură-te, că duhurile rele le-ai depărtat;
Bucură-te, Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, chipul de taină al Sfinţilor părinţi!

Condacul al 7-lea
Nici lipsurile sărăciei, nici neputinţele şi nici boala nu mai puteau opri „învăpăierea de duh” pe care ai câştigat-o, veselindu-te peste toate în cântarea de: ***Aliluia!***

Icosul al 7-lea
Dacă la început căutai „liniştea şi singurătatea”, acum ca un „nou chip al Sfinţilor părinţi” ai devenit tu însuţi un stareţ al multor ucenici.
Bucură-te, pom ce a rodit din abundenţă;
Bucură-te, roadă ce hrăneşte pe toţi;
Bucură-te, lumină ce nu mai poate sta ascunsă;
Bucură-te, călăuzire iscusită;
Bucură-te, rugăciune pământească ce ajunge la Cer;
Bucură-te, slujirea altarului dintre Cer şi Pământ;
Bucură-te, Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, chipul de taină al Sfinţilor părinţi!

Condacul al 8-lea
Tu însuţi ai descoperit că taina chipului călugăresc nu este numai „liniştea şi dezlipirea de cele lumeşti”, ci şi „adunarea lumii cu Biserica vie a lui Histos”, care să cânte: ***Aliluia!***

Icosul al 8-lea
Aşa, te-ai făcut păstor al adunării Bisericii lui Hristos, încât tot mai mulţi alergau cu grăbire la „staulul mântuirii”.
Bucură-te, păstor cu dulce glas chemător;
Bucură-te, păstor al chipului lui Hristos;
Bucură-te, păstor următor Păstorului dumnezeiesc;
Bucură-te, păstor ce nu pierzi pe nimeni;

Bucură-te, păstor ce ne aperi de toţi lupii ucigători;
Bucură-te, păstor ce porţi pe umeri oile cele pierdute;
Bucură-te, Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, chipul de taină al Sfinţilor părinţi!

Condacul al 9-lea

Chipul mânăstiresc a devenit totodată „sihăstrie duhovnicească" şi adunarea Bisericii lui Hristos, încât cu uimire Cerul şi Pământul se întâlneau, Îngerii cu cele de jos se vedeau, în cântarea de: ***Aliluia!***

Icosul al 9-lea

Pe urmele Sfinţilor de demult ai călătorit cu multe osteneli şi te-ai învrednicit de darurile lor cele de taină, din care şi noi ne împărtăşim.
Bucură-te, al Sfântului Antonie cel mare ascultător;
Bucură-te, al Sfântului Pahomie râvnitor;
Bucură-te, reînvierea Tebaidei de demult;
Bucură-te, pustnic şi stareţ totodată;
Bucură-te, rugăciune neîncetată şi în mijlocul lumii;
Bucură-te, şi lucrarea duhovnicească laolaltă;
Bucură-te, Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, chipul de taină al Sfinţilor părinţi!

Condacul la 10-lea

Doritor să zugrăveşti chipul Sfinţilor părinţi ca icoane la care să se plece tot capul, ai descoperit taina „Cuvintelor şi învăţăturile" lor ca vopselele din care se pot reînvia darurile cele duhovniceşti, ca şi noi să cântăm: ***Aliluia!***

Icosul al 10-lea

Cartea vieţii a Fiului lui Dumnezeu este icoana dumnezeieştii iubiri şi „Cărţile Sfinţilor" sunt „icoanele iubirii de făptură", care astfel împodobesc altarul şi Biserica vie a lui Hristos.
Bucură-te, închinătorule de taină;
Bucură-te, cinstitorul icoanelor sfinte;
Bucură-te, zugravul icoanelor uitate;
Bucură-te, redescoperitorul Cărţii vieţii;
Bucură-te, primitorule al darurilor învăţăturii prea sfinte;
Bucură-te, noule cuvântător;
Bucură-te, Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, chipul de taină al Sfinţilor părinţi!

Condacul al 11-lea

La început a fost Cuvântul-Dumnezeu şi Cuvântul Trup S-a făcut şi Trupul icoană S-a făcut şi icoana s-a făcut lumina Cuvântului şi lumina iarăşi se întoarce în cuvântul de taină: ***Aliluia!***

Icosul al 11-lea

Zi şi noapte ai aprins candela Cuvântului dumnezeiesc, şi în uleiul învăţăturilor Sfinţilor părinţi ne-ai dat şi nouă „Lumina cărţilor" de „viaţă dătătoare".
Bucură-te, noule scriitor al cărţilor sfinte;
Bucură-te, cel învăpăiat de duhul grăirii cuvântului;
Bucură-te, că ai făcut din chipul cărţii chip de icoană;
Bucură-te, făclia scrisului duhovnicesc;
Bucură-te, candela cărţilor Sfinţilor;
Bucură-te, că ai făcut din chipul călugăresc „chipul învăţăturilor sfinte";
Bucură-te, Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, chipul de taină al Sfinţilor părinţi!

Condacul al 12-lea

Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, darul cel primit de la Făcătorul Dumnezeu a rodit din plin în ţarina vieţii tale, din care şi noi ne hrănim, cântând: ***Aliluia!***

Icosul al 12-lea

Chipul iubit monahicesc, chipul îngeresc al omului, iată că l-ai împodobit cu „haina cerească" a lui Hristos, ca un adevărat împlinitor al menirii pământeşti.
Bucură-te, că din Mânăstirea Neamţ ai făcut biserica Scrierilor sfinte;
Bucură-te, chipul „părintelui învăţător";
Bucură-te, că ai reaprins lumina învăţăturilor Sfinţilor părinţi;
Bucură-te, noule prooroc al cuvântului dumnezeiesc;
Bucură-te, apostolie a Evangheliei lui Hristos;
Bucură-te, vrednicule slujitor al altarului icoanei Cuvântului;
Bucură-te, Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, chipul de taină al Sfinţilor părinţi!

Condacul al 13-lea (de trei ori)

O, prea cuvioase părinte Paisie, alesul chipului duhovnicesc, din candela nestinsă a iubirii tale neîmpuţinate dă-ne şi nouă câte o frântură de lumină cerească, şi din gura ta veşnic rugătoare şi cuvântătoare dă-ne călăuzire şi povăţuire spre limanul mântuirii, ca şi noi să cântăm: ***Aliluia!***

Se citeşte apoi din nou:

Icosul 1

Dumnezeu atotvăzătorul, ştiind iubirea ta curată şi dorirea spre cele de sus, a revărsat darul Său din plin, ca să rodeşti cu adevărat pomul ceresc pe pământ.
Bucură-te, încă o iubire de Dumnezeu în lume;
Bucură-te, cele de jos ce se urcă la cele de sus;
Bucură-te, făptură ce se închină Ziditorului;
Bucură-te, moştenirea lumii ce se face dar lui Hristos;
Bucură-te, mlădiţă sfântă printre spinii pământului;
Bucură-te, pom roditor în ţarina uscată a lumii;
Bucură-te, Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, chipul de taină al Sfinţilor părinţi!

Rugăciune

Sfinte prea cuvioase părinte Paisie, darul lui Dumnezeu şi pentru noi, ai ales „loc de odihnă" al sfintelor tale moaşte în Ţara noastră Românească, unde ai primit taina icoanei Cuvântului, prin Sfinţii părinţi de aici, care aveau tocmai „chipul icoanei Cuvântului de taină".

Aici, în Ţara Românească, ai fost pătruns de duhul icoanei ce se face lumină Cuvântului lui Hristos. Nici în Muntele Athos, nici în Rusia, nici în altă parte nu ai găsit din plin „lumina Cuvântului ce se face icoană".

Ca râvnitor al chipului icoanelor tuturor Sfinţilor, i-ai adunat în icoana cărţii, ca „Liturghia povăţuirii duhovniceşti". O, cu adevărat chip de sfânt părinte asemenea celor de demult, rămâi pentru veşnicie făclia icoanei cuvântului în pământul nostru strămoşesc, ca şi noi să ţinem aprinsă candela prea sfântă a lui Hristos, Domnul duhovniciei noastre de făpturi.

Şi noi îţi cântăm puţina noastră recunoştinţă, ca nişte fii ce trebuie să învăţăm mereu taina „povăţuirii duhovniceşti".

Atât de mult ai iubit pe fiii tăi duhovniceşti, de nu ai putut să te desparţi de locul unde ai sfârşit călătoria pământească. Sfântul tău „mormânt" este „chivotul chipului tău iconic de sfânt părinte", unde alergăm adesea, ca la un „liman" de mângâiere şi nădejde neclintită.

Bucură-te, Sfinte părinte Paisie şi ne bucurăm şi noi cu tine, ca Pământul cu Cerul unde acum eşti să se unească, aşa cum ai căutat tu în toată călătoria acestei lumi.

Ştiindu-te pe tine, părintele nostru, nu vom deznădăjdui nici noi de milostivirea lui Dumnezeu. Amin!

(Extras din cartea: Imnografie / Ieromonah Ghelasie Gheorghe. - Bucureşti: Platytera, 2016)

Vieţile Sfinţilor - Viaţa şi nevoinţele Sfântului prea cuviosului părintelui nostru Paisie de la Neamţ

Sfântul prea cuviosul părintele nostru Paisie de la Neamţ s-a născut la douăzeci şi unu decembrie, 1722, în oraşul Poltava din Ucraina, numită pe atunci Malorusia, într-o veche familie de preoţi dintre care unii au îmbrăţişat viaţa monahală, precum bunica şi sora mamei sale. Din botez a primit numele de Petru, după numele fericitului mitropolit moldovean Petru Movilă al Kievului, care se cinsteşte la 21 decembrie, ziua naşterii cuviosului Paisie. Tatăl său, Ioan, era preot al catedralei din Poltava, iar mama sa Irina se îngrijea de buna creştere a celor doisprezece copii, dintre care fericitul Paisie era al unsprezecelea.

Murind tatăl său, pe când Petru avea numai patru ani, binecuvântata sa mamă l-a dat de mic o educaţie creştinească. La vârsta de doisprezece ani l-a prezentat arhiepiscopului Kievului, Rafael, care l-a primit să înveţe carte duhovnicească la Şcoala Frăţiei din Kiev, cunoscută şi sub numele de "Academia Movileană". Aici învăţau carte şi teologie toţi fiii aleşi ai preoţilor şi demnitarilor ucrainieni şi chiar moldoveni, cu care erau în bune relaţii creştineşti.

După patru ani de şcoală, sufletul fericitului Petru nu-şi găsea odihnă în lume. Glasul tainic al Duhului Sfânt îl chema la marea nevoinţă a vieţii monahale, unde, prin multe osteneli şi neadormită rugăciune, sufletul râvnitor se curăţă de

patimi şi se uneşte cu Hristos. De aceea, părăsind în taină şcoala şi familia, în toamna anului 1739, pe când avea şaptesprezece ani, Petru se duce la un schit din apropiere, împreună cu un prieten iubit al său. Dar negăsind duhovnic după inima sa se duce la Mânăstirea Medvedevschi, unde este făcut rasofor, primind numele de Platon. Dar nici aici nu stă mult.

După ce zăboveşte puţin timp în marea lavră Pecersca, fericitul Platon, negăsind pace şi linişte duhovnicească în mânăstirile ucrainiene, călăuzit de mâna lui Dumnezeu, în anul 1745, părăseşte patria sa şi se duce în Moldova. Aici viaţa monahală isihastă era în mare înflorire, fiind ferită de tulburarea uniaţiei catolice poloneze, care invadase o bună parte din Ucraina de sud-vest.

După ce poposeşte la câteva mânăstiri şi sihăstrii, fericitul Platon se stabileşte la schitul Trestieni, în ţinutul Buzăului. Aici se nevoiau câţiva călugări isihaşti vestiţi, în frunte cu cuviosul Vasile de la Poiana Mărului - părintele său duhovnicesc - şi cuviosul Onufrie, sihastrul. Platon stă la Trestieni puţin. Apoi se mută mai sus, pe valea Buzăului, la schitul Cârnu, aproape de marele pustnic Onufrie, de la care mereu cerea cuvânt de bună sfătuire duhovnicească pe calea mântuirii.

Nevoindu-se Platon în schitul Trestieni, a fost rânduit de egumen la bucătărie. Dar el, fiind neînvăţat a face mâncare şi firav cu trupul, într-o zi n-a fiert bucatele îndeajuns; iar când să dea vasele jos de pe foc, a vărsat din greşeală toată mâncarea pentru care a plâns mult, cerându-şi iertare. În altă zi a fost rânduit să facă pâine la brutărie. Însă şi aici a pătimit aceeaşi ispită. Căci, neştiind cum să prepare aluatul şi neavând putere să-l frământe cât trebuie, aluatul n-a mai dospit. Apoi, venindu-i un frate în ajutor, l-a frământat din nou. Dar în cuptor, neştiind să potrivească focul, toată pâinea a ars pe vatră. Atunci rasoforul Platon, cerându-şi iertare în genunchi de la părinţi, a plâns de mâhnire în toată ziua aceea.

Mai târziu, după ce Platon ajunge călugăr şi stareţ la Mânăstirea Neamţ, spunea ucenicilor săi: "Fiilor, cei ce vin în obştea noastră să nu se descurajeze, văzând nepriceperea lor în unele ascultări, că şi eu am fost la fel. Ci să aibă răbdare, căci cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu sârguinţă, vor ajunge să izbutească în orice lucru".

Un schimonah, anume Dosoftei, a spus rasoforului Platon că peste puţine zile va veni marele stareţ Vasile de la Poiana Mărului în schitul Trestieni şi dacă îl va vedea aşa tânăr şi ager la minte îl va sili să primească preoţia. Atunci Platon, mulţumindu-i, i-a zis: ***"Părinte Dosoftei, eu până la moarte aş dori să rămân***

simplu monah, căci nu sunt vrednic de o treaptă aşa de mare!" "Dumnezeu să-ţi ajute, frate!", a adăugat bătrânul.

***

Într-o toamnă, egumenul schitului l-a rânduit pe Platon să păzească via, poruncindu-i să nu mănânce struguri decât după masă, ca să nu se îmbolnăvească de stomac. Dar ucenicul, biruindu-se de lăcomie, toată ziua mânca struguri, iar la masă nu mai gusta nimic. De aceea, mult slăbind ca după o boală, a fost certat de egumen. Atunci Platon, ruşinându-se, şi-a mărturisit greşeala neascultării, cerându-şi cu lacrimi iertare.

***

Spuneau părinţii din schit despre Platon şi acest lucru vrednic de crezare. Într-o noapte, spre Duminică, Platon a adormit aşa de tare, că nu a mai auzit clopotul de Utrenie. Când s-a deşteptat slujba era pe la jumătate. Atunci de mare mâhnire a început a plânge şi s-a întors la chilie. Iar a doua zi s-a ruşinat să mai meargă la Liturghie şi la trapeză cu fraţii, ci şedea în chilie plângând; atât era de pătruns de frica de Dumnezeu. Din ziua aceea, multă vreme rasoforul Platon, nu mai dormea culcat pe pat, ci şezând pe un scăunel, ca să se poată deştepta la Utrenie.

***

Nevoindu-se smeritul Platon la schitul Cârnu, se ducea adesea în pustie la Cuviosul Onufrie, bărbat ales şi plin de dar, pentru a-i cere cuvânt de folos. Odată, după ce i-a vorbit bătrânul despre patimile trupeşti şi sufleteşti şi despre luptele cele cu vicleşug ale diavolilor, a adăugat şi acestea: "Dacă n-ar apăra Hristos pe poporul Său, nu s-ar fi mântuit nici unul dintre sfinţi. Dar cel ce cade la Hristos cu credinţă şi cu dragoste, cu smerenie şi cu lacrimi, aceluia i se dau mângâieri şi negrăite bucurii, pace şi dragoste fierbinte către Dumnezeu. Mărturii ale acestui lucru sunt lacrimile nefăţarnice izvorâte din marea dragoste, zdrobirea inimii şi smerenie necontenită pentru Hristos. Căci din dragoste către Dumnezeu, omul devine nesimţitor către bunurile lumii acesteia".

După patru ani de nevoinţă duhovnicească în Moldova, fericitul Platon a plecat în Sfântul Munte, ca să scape de hirotonie, după cum singur mărturisea mai târziu: "ca nu cumva părinţii moldoveni să mă silească să primesc preoţia".

Sosind în Muntele Athos, a mers prin toate mânăstirile şi sihăstriile să-şi găsească un povăţuitor iscusit. Dar negăsind un duhovnic după dorinţa lui, s-a retras în pustie, nevoindu-se singur patru ani de zile, în multă lipsă şi osteneală, în rugăciune şi citirea Sfinţilor Părinţi, în lacrimi şi priveghere ziua şi noaptea.

Nevoinţa fericitului Platon în singurătate era destul de grea şi anevoioasă. Neîncetat se îndeletnicea cu citirea Sfintei Scripturi şi cântarea psalmilor; mâncare primea o dată la două zile şi atunci numai pesmeţi şi apă, afară numai de sâmbete, duminici şi praznice; iar sărăcia lui era covârşitoare. Trăia numai din pomană. Avea numai o dulamă şi o rasă, şi acelea foarte vechi. De multe ori, din pricina lipsei, umbla desculţ, chiar şi iarna şi fără cămaşă pe el. Dar smeritul Platon se bucura de sărăcia lui, precum se bucură bogatul de bogăţia lui. Nici uşa chiliei lui nu o încuia vreodată, când pleca undeva, căci nu avea nimic într-însa, fără numai cuvintele Sfinţilor Părinţi pe care le împrumuta de la mânăstiri.

În acea vreme, cu purtarea de grijă a lui Dumnezeu, a venit în Sfântul Munte marele stareţ Vasile de la Poiana Mărului şi a zăbovit câteva zile la chilia fericitului Platon. Iar la rugămintea lui, stareţul Vasile l-a călugărit pe Platon, punându-i numele de Paisie.

Apoi, bătrânul l-a sfătuit pe ucenicul său să lase nevoinţa pustnicească şi să-şi aleagă calea împărătească, zicând: "Toată viaţa monahicească se împarte în trei părţi: prima este viaţa de obşte; a doua este petrecerea în doi sau în trei, numită şi cale împărătească sau de mijloc, având toate în comun; a treia este nevoinţa de unul singur în pustie, potrivită numai bărbaţilor sfinţi şi desăvârşiţi. În timpul de faţă, însă, unii călugări şi-au născocit al patrulea fel de rânduiala monahicească. Fiecare îşi face chilie unde îi place, trăieşte singur şi se conduce singur după voia sa. Aceştia nu sunt pustnici adevăraţi, ci nişte samavolnici, pentru că şi-au ales un chip de viaţă care nu este după măsura puterii lor, lepădând ascultarea obştească".

"Unii dintre aceştia zic: "Eu de aceea trăiesc singur, ca să nu supăr pe fratele meu, nici eu să nu fiu supărat de altul. Apoi ca să mă feresc de grăirea deşartă şi de osândirea altuia". Dar ştii tu prietene, că aceste vorbe ale tale mai mult te ruşinează decât te îndreptăţesc? Pentru că şi Părinţii Bisericii au spus că celor tineri le este de folos să se smerească, iar mândria, părerea de sine, viclenia şi altele asemenea îngâmfă şi fac pe om trufaş".

Apoi iarăşi zicea cuviosul Vasile către ucenicul său, Paisie: "Mai bine este să trăieşti împreună cu un frate să-ţi cunoşti slăbiciunea şi măsura ta, să te căieşti, să te rogi înaintea Domnului şi să te curăţi în toată ziua, prin harul lui Hristos, decât să porţi în tine trufia şi părerea de sine, să le ascunzi cu viclenie şi să te hrăneşti cu traiul singuratic. Că traiul singuratic aduce nu puţină vătămare celui pătimaş".

În altă zi, stareţul Vasile i-a zis iarăşi: "Schivnicia înainte de vreme este pricină de mândrie, după cuvântul Sfântului Varsanufie. Deci dacă pe cel slab schivnicia îl duce la mândrie, atunci în ce se bizuie cel ce îndrăzneşte la această luptă singuratică? Nu este mai bine oare a păstra tăcerea în doi sau în trei pe drumul împărătesc? Iar petrecerea în viaţa de obşte, după porunca Domnului - spunea marele stareţ - dă monahului râvnă la tot lucrul, deşi i se împotriveşte satana. Aici nu are loc iubirea de sine şi părtinirea, care de obicei stăpânesc pe cei ce trăiesc în singurătate. Căci celor ce au trăit la început în viaţa de sine, li se pare grea viaţa de obşte. De aceea, unii din ei zic: munca pentru noi înşine ne dă râvnă şi hărnicie; iar când lucrăm pentru fraţi se iveşte numai decât lenea şi cârtirea".

Apoi spune: "Cel ce trăieşte singuratic, lucrează numai pentru sine, din iubire de sine; iar cel ce trăieşte în obşte, lucrează numai pentru Domnul, din iubire de Dumnezeu. De aceea se cuvine ca noi neputincioşii, să ţinem calea împă-rătească, petrecând mai mulţi la un loc. În felul acesta şi ispitele le vom birui şi de păcatul iubirii de sine ne vom izbăvi!"

Începând fericitul Paisie să primească în jurul său mai mulţi fraţi, după sfatul stareţului Vasile, duceau lipsă de preot. Deci îl rugau fraţii cu lacrimi pe Paisie să primească preoţia, dar el nu voia, socotindu-se nevrednic. Atunci, unii din bătrânii Muntelui Athos au zis Cuviosului: "Cum poţi tu să înveţi pe fraţi să asculte şi să-şi taie voia, când tu nu faci ascultare şi respingi lacrimile atâtor oameni? Vădit lucru este că tu iubeşti voia ta şi crezi minţii tale mai mult decât vorbele celor mai bătrâni cu anii şi cu mintea. Oare tu nu ştii unde duce neascultarea?" Auzind aceste cuvinte Paisie, s-a supus voii părinţilor şi a primit preoţia.

Se spune despre obştea cuviosului Paisie de la schitul Sfântul Ilie că petrecea în mare lipsă materială, dar în desăvârşită armonie şi râvnă duhovnicească. Pe lângă participarea zilnică la slujbele bisericeşti, frăţimea se îndeletnicea şi cu lucrul mâinilor în deplină dragoste, smerenie şi tăcere. Iar fericitul stareţ se ostenea ziua la facerea de linguri, iar noaptea o petrecea în citirea şi transcrierea cărţilor Sfinţilor Părinţi, sacrificând pentru somn până la trei ceasuri. Apoi ***avea darul lacrimilor, căci vărsa multe lacrimi când săvârşea Sfânta Liturghie, fiind pătruns de dumnezeiasca dragoste.***

Patriarhul Serafim, care petrecea în Mânăstirea Pantocrator îl chema pe stareţul Paisie în lavră de câteva ori pe an pentru a sluji Sfânta Liturghie. Şi se foloseau toţi văzând pe cuviosul slujind în limba greacă, fără grabă, cu nespusă evlavie, cu faţa stropită de lacrimi şi absorbit cu totul de Sfânta slujbă.

Stareţul Paisie iubea tare mult citirea cărţilor Sfinţilor Părinţi. Iată ce răspundea el stareţului Atanasie care îl învinuia de oarecare lucruri: ***"Să nu zici, părinte Atanasie, că ajunge una sau două cărţi pentru mântuirea sufletului. Doar nici albina nu adună miere dintr-o floare, ci din multe. Aşa este şi cel ce citeşte cărţile Sfinţilor Părinţi. Una îl învaţă dreapta credinţă; alta îi vorbeşte de tăcere şi rugăciune; alta îi spune de ascultare, de smerenie şi răbdare, iar alta îl îndeamnă către iubirea de Dumnezeu şi de aproapele. Aşadar din multe cărţi patristice învaţă omul să trăiască după Evanghelie".***

Altora le zicea cuviosul Paisie: ***"Cel ce nu vrea să pătimească cu Hristos în viaţa de obşte şi îndrăzneşte în mândria sa să se ridice deodată pe crucea lui Hristos, alegându-şi viaţa de pustie înainte de vreme, el devine un răzvrătit, iar nu pustnic!"***

Apoi zicea: ***"Viaţa de obşte şi sfânta lucrare din ea care este rădăcina vieţii călugăreşti, le-a aşezat pe pământ Însuşi Hristos Mântuitorul, dând pildă oamenilor petrecerea Sa şi a celor doisprezece Apostoli, care s-au supus întru totul dumnezeieştilor Lui porunci. Căci nici o altă vieţuire nu aduce călugărului atâta sporire şi nu-l izbăveşte aşa curând de patimile trupeşti şi sufleteşti, ca viaţa de obşte prin fericita ascultare. Şi aceasta datorită smereniei care se naşte din ascultare".***

Despre dragostea cea duhovnicească iarăşi învăţa pe ucenici, cuviosul Paisie: ***"Petrecerea în viaţa de obşte a fraţilor adunaţi în numele lui Hristos, fără deosebire de neam, îi uneşte aşa de mult prin dragoste, încât toţi devin un singur trup, având un singur cap - pe Hristos - un singur suflet, o singură voie şi un singur scop, păzirea poruncilor lui Dumnezeu, îndemnându-se unul pe altul la lupta cea bună, supunându-se unul altuia, purtând sarcinile unul altuia".***

Apoi zicea: ***"Dumnezeiasca ascultare, fiind rădăcina şi temelia vieţii călugăreşti, este strâns legată de viaţa de obşte, cum este legat sufletul de trup. Că una fără altă nu poate exista. În obştea noastră, spunea cuviosul Paisie, nimeni nu are nimic al său personal, că toţi sunt încredinţaţi că lăcomia este calea lui Iuda vânzătorul. Cel ce vine în mânăstire este dator ca toată averea sa, până la cel mai mic lucru, s-o pună până la moarte, cu trupul şi cu sufletul său".***

Altădată învăţa pe ucenici, zicând: ***"Cu adevărat, nu toţi în obştea noastră au ajuns deopotrivă măsura vârstei duhovniceşti. Cei mai mulţi şi-au lepădat cu totul voia şi cugetul lor, supunându-le în toate fraţilor şi răbdând cu mare bucurie ocările şi ispitele. Ei necontenit sunt stăpâniţi de mustrarea de sine şi se***

socotesc mai nevrednici decât toţi. Alţii, nu puţini, cad şi iarăşi se scoală; greşesc şi din nou se pocăiesc; cu greu rabdă mustrările şi ispitele, dar nu rămân de cei dintâi, ci se roagă cu căldură lui Dumnezeu să le trimită ajutor. Sunt puţini însă şi de aceia care nu pot deloc să rabde ispitele şi mustrările. Aceştia au nevoie să fie hrăniţi cu laptele milei, al iubirii de oameni şi al îngăduinţei, până vor ajunge la cuvenita vârstă duhovnicească".

Iar către unul din apropiaţii săi zicea cuviosul Paisie: ***"Am o necontenită întristare şi durere în inima mea. Oare cu ce obraz mă voi înfăţişa eu înaintea înfricoşatului Judecător ca să dau răspuns de atâtea suflete ale fraţilor mei care s-au predat în ascultarea mea, când eu nu sunt în stare să dau seama de ticălosul meu suflet? Dar deşi sunt nevrednic, am nădejde de mântuire prin rugăciunile fraţilor ce vieţuiesc împreună cu mine".***

După mutarea cuviosului Paisie cu soborul său de la Muntele Athos la Mânăstirea Dragomirna, din vara anului 1763, cu binecuvântarea mitropolitului Moldovei, Gavriil, a rânduit următoarea regulă de viaţă călugărească:

"Nici un frate din obşte nu are voie să aibă vreun fel de avere proprie, mişcătoare sau nemişcătoare. Stareţul mânăstirii va avea grijă să-i dea fiecăruia cele de nevoie, după ascultarea lui;

Fiecare frate să se silească a dobândi desăvârşita ascultare, prin părăsirea cu totul a voii, cugetării şi libertăţii sale;

Stareţul să cunoască bine Sfânta Scriptură şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi pentru a şti cum să povăţuiască pe călugări după voia lui Dumnezeu;

Slujbele bisericeşti şi toată pravila obştească să se respecte întocmai după tipicul Sfântului Munte Athos;

Egumenul şi toţi fraţii sunt datori a lua parte zilnic la slujbele bisericeşti în rasă şi camilafcă. Numai cei bolnavi sau cei trimişi în ascultări pot lipsi de la biserică;

La trapeză să se servească masă după tipicul bisericesc şi rânduiala Sfântului Munte. Nimănui nu-i este îngăduit să mănânce pe la chilii, de la egumen până la cel din urmă frate. Numai cei bolnavi şi bătrâni pot primi mâncare la chilie;

Fraţii sunt datori mai mult decât orice altă nevoinţă să practice la chilie rugăciunea lui Iisus. Apoi să cânte psalmi, să citească Sfânta Scriptură şi cărţile Sfinţilor

Părinţi. Nimeni să nu stea fără de ocupaţie în chilie. Iar de ieşirea deasă din chilie şi de starea de vorbă cu alţii să fugă ca de otravă;

Egumenul se cade să rânduiască pe fraţi la toate ascultările din mânăstire, pentru a-i deprinde smerenia şi tăierea voii;

Egumenul trebuie să aibă către toţi fraţii aceeaşi purtare de grijă şi aceeaşi dragoste. La fel şi fraţii să aibă între ei dragoste curată şi nefăţarnică;

Se cuvine egumenului să rabde cu blândeţe toate slăbiciunile fiilor săi duhovniceşti, cu nădejdea îndreptării lor. Iar pe cei ce trăiesc de capul lor şi leapădă jugul ascultării, după destulă sfătuire, să-i îndepărteze din mânăstire;

Pentru buna chivernisire a averilor, a fraţilor şi a treburilor mânăstireşti, egumenul este dator să aibă un călugăr iscusit care să poată cârmui bine toate;

Fraţii care vin la călugărie să fie ţinuţi în haine mireneşti, spre ispitire canonică, de la şase luni până la trei ani. Apoi să-i tundă în monahism, ca rasofori sau călugări în mantie. Iar cel care după trei ani nu a deprins ascultarea şi tăierea voii, să-l trimită din nou în lume;

În mânăstire să fie un mic spital - bolniţă - pentru călugării care se îmbolnăvesc şi un frate iscusit care să îngrijească de ei cu deosebită hrană, băutură şi linişte;

În mânăstire să fie diferite ateliere pentru trebuinţele obşteşti, în care să lucreze călugări pricepuţi, ca să nu fie nevoie să se ducă călugării la mireni;

Să se facă două case de oaspeţi: una înăuntrul mânăstirii pentru mirenii evlavioşi care vin spre închinare şi alta în afară de mânăstire pentru cei care vin cu căruţele;

Egumenul să rânduiască călugări iscusiţi, ca să slujească cu dragoste pe cei ce vin spre închinare. Pe cei săraci şi bolnavi, care n-au unde să-şi plece capul, să-i ducă fie la casa de oaspeţi, fie la bolniţă şi să fie îngrijiţi cu bunăvoinţă;

În mânăstire să fie interzisă intrarea femeilor, afară de cazuri de mare nevoie, cum ar fi în timp de război şi de bejenie;

Egumenul să se aleagă de soborul călugărilor şi numai din sânul mânăstirii. El să ştie bine Sfânta Scriptură şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi şi să fie pildă tuturor de ascultare, dragoste, blândeţe şi înţelepciune;

Mânăstirea Dragomirna să nu fie niciodată şi nicăieri închinată, precum a lăsat cu greu legământ şi prea fericitul ei ctitor, mitropolitul Anastasie Crimca".

Cuviosul Paisie poruncea fraţilor să săvârşească ascultarea rânduită cu mare dragoste, în permanentă tăcere şi cu rugăciunea tainică în inimă. Adeseori ieşea şi stareţul cu fraţii la lucru, dându-le tuturor pildă în toate. Vara, când părinţii plecau să lucreze la câmp, mergea şi un duhovnic cu dânşii pentru pravila bisericească şi pentru spovedania zilnică, de care nimeni nu era scutit.

Când cuviosul Paisie nu putea să-şi cerceteze fraţii la câmp, fiind departe de mânăstire, le trimitea câte o scrisoare, plină de sfaturi duhovniceşti. Iată cum îi învăţa pe fraţi într-una din aceste scrieri:

"Fiilor, păziţi-vă de zavistie! Unde este zavistie acolo nu este Duhul lui Dumnezeu. Stăpâniţi-vă limba ca să nu grăiască cuvinte deşarte. Cine îşi stăpâneşte limba, îşi păzeşte sufletul de întristare. De la limbă vine viaţa şi moartea. Întru toate să aveţi smerenie, bunătate şi dragoste. Întăriţi-vă cu temerea de Dumnezeu, cu amintirea morţii şi a veşnicelor munci. Rugăciunea lui Iisus să o repetaţi necontenit. Aduceţi lui Dumnezeu jertfă curată, neprihănită cu bună mireasmă, după creştineasca voastră făgăduinţă. Aduceţi osteneala şi sudorile voastre de sânge ca o ardere de tot. Zăduful şi arşiţa zilei să fie pentru voi ca răbdarea mucenicilor...".

La chilii, cuviosul Paisie cerea călugărilor să facă trei lucruri: să citească cuvintele Sfinţilor Părinţi, să practice rugăciunea minţii şi după putere, să facă adesea metanii cu lacrimi. Iar mărturisirea gândurilor către duhovnici o considera marele stareţ temelia vieţii duhovniceşti şi nădejdea mântuirii pentru toţi. De aceea poruncea fraţilor, mai ales celor începători, să se mărturisească în fiecare seară la duhovnicii lor şi să primească Trupul şi Sângele Domnului, o dată pe lună; iar bătrânii şi cei bolnavi, mai des, la două - trei săptămâni, iar schimonahii săptămânal.

Dacă vreunul din călugări, din lucrarea vrăjmaşului, nu voia să-l ierte pe fratele său până seara, stareţul îl îndepărta din sobor, îl oprea să zică Tatăl nostru şi nu-l lăsa nici pe pragul bisericii să păşească, până nu se smerea şi-şi cerea iertare. Dacă la săvârşirea vreunui lucru se călca vreo poruncă dumnezeiască, stareţul poruncea să se părăsească lucrul acela, decât să supere cu ceva pe Dumnezeu. Se spunea despre cuviosul Paisie că permanent era ocupat cu frăţimea şi uşile chiliei lui nu se închideau până la ceasul nouă seara. Unii ieşeau şi alţii intrau. Pe unii îi mângâia, iar cu alţii se bucura.

Spunea unul dintre ucenicii săi, zicând: "Treizeci de ani am trăit pe lângă dânsul şi nu l-am văzut niciodată întristându-se pentru nevoile materiale. El numai atunci se întrista tare, când vedea călcându-se vreo poruncă dumnezeiască şi mai ales de bunăvoie. Că sufletul său şi-l punea pentru cea mai mică poruncă a Stăpânului". De multe ori zicea stareţul: ***"Să piară toate ale noastre, să piară şi trupul nostru, dar să păzim poruncile lui Dumnezeu şi cu dânsele sufletele noastre!"***

Timp de doisprezece ani cât a trăit în Mânăstirea Dragomirna, cuviosul Paisie se îndeletnicea, pe lângă grija conducerii soborului şi cu traducerea cărţilor patristice. Această trudă o săvârşea cuviosul mai ales în nopţile de iarnă, iar din roadele ei împărtăşea cu bucurie toată frăţimea din mânăstire. Iarna, când toată frăţimea se aduna în mânăstire de la ascultări, în fiecare seară, în afară de sărbători, citea din cuvintele Sfinţilor Părinţi. Fraţii se adunau la trapeză, se aprindeau lumânări, apoi venea cuviosul Paisie, se aşeza la locul său şi citea cuvânt de învăţătură. La urmă explica cuvântul citit pe înţelesul tuturor.

În Dragomirna se nevoiau călugări de trei neamuri: moldoveni, slavi şi greci. De aceea era nevoit să citească într-o seară în limba română, iar în seara următoare în limba slavă sau greacă. Aceste citiri din tezaurul patristic se făceau de la începutul postului Crăciunului până în sâmbăta Sfântului Lazăr, când încetau. Pe toţi îi sfătuia părinteşte, zicând: ***"Fraţilor, mai întâi de toate se cuvine vouă să vă apropiaţi de Domnul cu credinţă tare şi cu iubire fierbinte să vă lepădaţi hotărât de toate plăcerile veacului acestuia, de voinţa voastră, de cugetul inimii voastre şi să fiţi săraci cu duhul şi cu trupul. Numai atunci, prin harul lui Hristos, se va aprinde în voi sfânta râvna".***

Altădată iarăşi le zicea cuviosul Paisie: ***"După măsura ostenelilor voastre, cu timpul veţi dobândi lacrimi şi plâns cu nădejde, spre mângâierea sufletului. Se va ivi în voi râvna fierbinte de a trăi după poruncile Domnului şi veţi câştiga smerenie şi răbdare, milă şi iubire către toţi, iar mai ales către cei nedreptăţiţi, către bolnavi şi bătrâni."***

Apoi adăuga aceste cuvinte: ***"Fraţilor, pe lângă toate acestea, se cuvine să răbdaţi bărbăteşte tot felul de neputinţe trupeşti - slăbiciuni, boli grele şi suferinţe trecătoare - care sunt pentru mântuirea veşnică a sufletelor voastre. Numai astfel veţi ajunge bărbaţi desăvârşiţi, după măsura vârstei lui Hristos. De veţi rămâne tari în ostenelile călugăreşti, va dura şi obştea voastră cât va binevoi Dumnezeu. Iar dacă vă veţi abate de la luarea aminte de sine şi de la citirea cărţilor Sfinţilor Părinţi, atunci veţi cădea din pacea lui Hristos, din iubirea Lui şi din împlinirea poruncilor Lui. Atunci se va încuiba între voi neorânduiala,***

deşertăciunea, dezordinea, tulburarea sufletească, îndoiala, deznădejdea, cârtirea şi învinuirea unuia asupra altuia. Atunci se va destrăma soborul vostru, mai întâi sufleteşte şi apoi trupeşte...".

Spuneau ucenicii cuviosului Paisie că avea atât de mare dar de a convinge, încât şi pe cel mai trist îl putea mângâia şi linişti cu cuvintele sale, şi pe cel descurajat îl putea îmbărbăta şi întări. Iar unde trebuia, mustra, ruga, îndepărta, răbda îndelung şi când nu izbutea alunga de la sine. Numai pe cei mai înrăiţi şi îndărătnici îi certa, ameninţându-i cu mânia lui Dumnezeu. Faţă de unul ca acesta se arăta judecător aspru şi mânios, până când se smerea şi se pocăia. Apoi îl mângâia, dojenindu-l cu dragoste şi cu lacrimi pentru a lui îndreptare.

Odată unul din fraţi i-a spus: "Părinte, cugetul îmi spune că mă urăşti, deoarece adeseori mă cerţi cu mânie în faţa fraţilor!" Iar cuviosul Paisie i-a răspuns: ***"Iubite frate, dacă Sfânta Evanghelie porunceşte să iubim şi pe vrăjmaşii noştri şi să le facem bine, atunci cum pot eu să urăsc pe fiii mei duhovniceşti? Iar dacă vă mustru cu mânie, să vă dea Domnul şi vouă astfel de mânie! Că eu sunt nevoit a sta împotriva firii fiecăruia. Împotriva unora, adică a mă arăta mâniindu-mă, înaintea altora trebuie să plâng ca şi prin una şi prin alta să vă aduc vouă folos".***

Uneori grăia către ucenicii săi aceste cuvinte: ***"Fraţilor, nu voiesc să vă temeţi de mine ca de un stăpân înfricoşat; ci să mă iubiţi ca pe un părinte, precum şi eu vă iubesc pe voi ca pe nişte fii ai mei duhovniceşti".***

Iar de se întâmpla în sobor tulburare şi scârba vreunui frate şi acela venea la cuviosul să-i spună necazul, îndată marele stareţ îl binecuvânta şi-l lua înainte cu cuvântul, nelăsând fratelui răgaz să vorbească. Astfel, prin cuvintele sale cele dulci şi mângâietoare ducea mintea fratelui departe de întristare.

De asemeni, în vorbirea sa, ţinea seama de firea şi aşezarea sufletească a fiecăruia. Celui mai înţelept îi aducea cuvânt mai adânc din dumnezeiasca Scriptură potrivit cu starea lui. Iar celui mai simplu îi aducea cuvânt, fie din iscusinţa sa, fie din sfânta ascultare, până când fratele uita de tulburare şi ieşea de la stareţ bucurându-se şi mulţumind lui Dumnezeu.

Alteori grăia cuviosul şi acestea: ***"Când văd pe fiii mei duhovniceşti nevoindu-se şi silindu-se a păzi poruncile lui Dumnezeu cu ascultare şi smerenie, am în sufletul meu atât de mare bucurie duhovnicească, încât nici în Împărăţia Cerurilor nu doresc să am bucurie mai mare ca aceasta. Iar când văd pe unii***

negrijind de poruncile lui Dumnezeu, ţinând la voia lor, trecând cu vederea sfânta ascultare, cârtind şi petrecând în lenevire şi iubire de sine, atunci atâta întristare cuprinde sufletul meu, că mai mare decât aceasta nu poate fi, până când nu îi voi vedea pocăindu-se cu adevărat".

Iar alteori îi învăţa pe fraţi şi îi deştepta spre mai mare osârdie, zicând: ***"Fiilor, nu vă lăsaţi făcând neguţătorie, căci acum este vreme bine primită, acum este ziua mântuirii", cum spune Sfântul Pavel.***

Odată a venit la cuviosul Paisie un frate şi i-a spus: "Părinte, sunt tare luptat de gânduri!" Iar stareţul i-a răspuns zâmbind: ***"De ce sunteţi voi aşa de copilăroşi? Faceţi şi voi cum fac eu. Eu toată ziua vorbesc cu voi; cu unii plâng, cu alţii mă bucur. Iar după ce plecaţi toţi din chilie, o dată cu voi alung de la mine toate gândurile. Apoi iau în mâini o carte şi nu mai aud nimic, parcă aş fi în pustiul Iordanului!"***

Despre creşterea vieţii duhovniceşti din obştea cuviosului Paisie, scria mai târziu, ucenicul său Platon aceste cuvinte: "Puteai să vezi atunci în Mânăstirea Dragomirna, înflorind viaţa călugărească ca o minune nouă. Că oameni vii fiind, pentru dragostea lui Dumnezeu erau morţi de bunăvoia lor pentru cele pământeşti. Şi cum voi putea vorbi cu înţelegere, decât numai din parte despre tainica lor lucrare? Adică înfrângerea inimii, smerenia adâncă, frica de Dumnezeu, luarea aminte de sine, tăcerea gândurilor şi rugăciunea inimii, pururea săltând cu nespusă şi aprinsă dragoste către Hristos şi către aproapele. Că multora dintr-înşii neîncetat le curgeau lacrimile; nu numai în chilie, ci şi în biserică şi în vremea ascultării şi în timpul citirii şi al vorbirii duhovniceşti ca o roadă a Duhului Sfânt. Cu cuviinţă dar, aici se împlineau cuvintele Sfântului Isaac Sirul, care grăieşte: Adunarea celor smeriţi este iubită lui Dumnezeu, precum adunarea serafimilor".

Cât pentru apărarea rugăciunii lui Iisus pe care toţi ucenicii marelui stareţ o practicau, cuviosul Paisie a scris o frumoasă epistolă în şase capitole, împotriva acelora care o defăimau.

Iată începutul epistolei sale: ***"A ajuns până la noi vestea că oarecare persoane din sânul călugăresc, bizuindu-se numai pe nisipul înţelepciunii lor, îndrăznesc să hulească dumnezeiasca rugăciune a lui Iisus, care săvârşeşte sfânta slujbă prin minte în inimă. La aceasta îi înarmează vrăjmaşul ca, prin limbile lor, ca şi cu nişte arme, să zădărnicească această lucrare dumnezeiască şi prin orbirea minţii să întunece inima lor. Cunoscut să fie că această dumnezeiască lucrare a fost îndeletnicirea necontenită a purtătorilor de Dumnezeu părinţilor noştri celor***

de demult şi a strălucit în multe locuri pustii şi în mânăstirile cu viaţă de obşte: în Muntele Sinai, în Schiteea Egiptului, în Muntele Nitriei, în Ierusalim, în Sfântul Munte Athos şi în tot Răsăritul. Prin această lucrare a minţii mulţi dintre purtătorii de Dumnezeu părinţii noştri, aprinzându-se cu focul serafimic al dragostei de Dumnezeu şi de aproapele, s-au făcut cei mai zeloşi păzitori ai poruncilor lui Dumnezeu şi s-au învrednicit să devină vase alese ale Duhului Sfânt. Asupra acestei dumnezeieşti lucrări a minţii şi a păstrării raiului inimii, nimeni dintre ortodocşi n-a îndrăznit cândva să rostească hulă, ci toţi s-au îndreptat către ea cu mare respect şi evlavie, ca pentru un lucru plin de mare folos duhovnicesc...".

Iar către împotrivitorii săi, cuviosul Paisie adresează aceste cuvinte: ***"Vedeţi, o, prieteni, care îndrăzniţi să huliţi rugăciunea minţii? Nu deveniţi voi oare părtaşi ereticului Varlaam de Calabria şi ucenicilor lui? Nu vă cutremuraţi oare cu sufletul că veţi cădea, asemenea lor, sub anatema Bisericii şi veţi fi depărtaţi de Dumnezeu? Vi se pare oare nefolositor să chemaţi numele lui Iisus? Dar nici de mântuit nu vă puteţi mântui prin nimeni altul decât în numele Domnului nostru Iisus Hristos. Dacă chemarea numelui lui Iisus este mântuitoare, iar mintea şi inima omului sunt făpturi ale mâinii lui Dumnezeu, atunci care este păcatul omului care din adâncul inimii înalţă cu mintea rugăciunea prea dulcelui Iisus şi cere de la El milă?"***

Către cei ce voiau să deprindă rugăciunea lui Iisus, cuviosul Paisie spunea: ***"Dacă cineva ar îndrăzni să facă această rugăciune de capul lui, nu după rânduiala Sfinţilor Părinţi, fără întrebarea şi sfatul celor iscusiţi, fiind încă mândru, pătimaş şi neputincios, trăind fără ascultare şi supunere, ba încă ducând şi viaţă singuratică în pustie, acela cu adevărat şi eu zic, uşor va cădea în toate cursele diavolului. Căci artă numesc Sfinţii Părinţi această dumnezeiască rugăciune, pentru că precum arta nu o pot învăţa oamenii singuri, fără un dascăl, aşa nu este cu putinţă deprinderea rugăciunii lui Iisus, fără un iscusit povăţuitor".***

Pentru cei ce nu găsesc povăţuitori iscusiţi, zicea Sfântul prea cuviosul Părintele nostru Paisie: ***"Dacă cineva va trăi sub ascultare, dar n-ar găsi în părintele său duhovnicesc un povăţuitor iscusit cu fapta şi experienţa în această lucrare dumnezeiască, căci în timpul de azi este mare lipsă de povăţuitori iscusiţi în rugăciunea lui Iisus, să nu cadă în deznădejde. Ci, continuând să rămână sub ascultare, în locul părintelui său duhovnicesc, să alerge la învăţătura Sfinţilor Părinţi şi de la ei să înveţe această rugăciune. Numai acela nu va simţi iubirea fierbinte pentru deprinderea rugăciunii minţii, care este cuprins de cugete pătimaşe pentru viaţa aceasta şi legat cu legăturile grijii de trup, care***

îndepărtează pe mulţi de împărăţia lui Dumnezeu. Iar cine voieşte să fie unit prin dragoste cu prea dulcele Iisus, lepădând toate frumuseţile şi desfătările lumii, ca şi odihna trupească, nu va mai dori să aibă în viaţa aceasta nimic altceva decât să se îndeletnicească necontenit cu facerea acestei rugăciuni din paradis...". Aşa îşi învăţa ucenicii acest vas ales al Duhului Sfânt.

Cuviosul Paisie era şi foarte milostiv. În toamna anului 1768, datorită invadării Bucovinei de către armatele străine, mii de familii de ţărani se refugiau în pădurile din jurul Mânăstirii Dragomirna. Iarna, Cuviosul a mutat pe călugări într-o jumătate de mânăstire, iar cealaltă jumătate a pus-o la dispoziţia mirenilor săraci, bătrâni şi a mamelor cu copii. Trapeza cea mare şi caldă o dădu, de asemenea, poporului înfrigurat. Apoi dădu poruncă chelarului, brutarului şi bucătarilor să dea de mâncare la toţi câţi cereau. Se făcea mâncare şi se cocea pâine neîntrerupt. Astfel, cuvoisul Paisie s-a făcut părinte tuturor, salvând mulţi oameni de la moarte.

După şase ani de război între armatele ruseşti şi turceşti şi după încheierea păcii din anul 1774, nordul Moldovei intră sub ocupaţie austriacă până în toamna anului 1918. Atunci şi Mânăstirea Dragomirna cade în stăpânirea imperiului catolic de la Viena. Din această cauză cuviosul Paisie este nevoit să ia cu sine două sute de călugări şi să se strămute la Mânăstirea Secu, unde ajunge în ziua de paisprezece octombrie 1775. La Dragomirna lasă o obşte de numai o sută cincizeci de monahi, sub povăţuirea unui egumen moldovean.

De la Secu marele stareţ scria adesea cuvinte de învăţătură ucenicilor săi rămaşi în Dragomirna. Iată cum îi sfătuia pe fiii săi duhovniceşti: ***"Totdeauna să fiţi treji şi permanent să puneţi început de pocăinţă. Fugiţi de grăirea deşartă care omoară sufletul, nu umblaţi din chilie în chilie, fără învoirea duhovnicilor; mărturisţi-vă regulat cugetele, prin care se risipeşte toată ispita diavolului. Apoi citiţi scrierile Sfinţilor Părinţi, prin care se luminează mintea omului şi creşte râvna pentru poruncile Domnului. Că numai prin credinţa fără fapte, nu este cu putinţă mântuirea. Fiecare, după putere, să ia parte la lucru în viaţa de obşte. Să nu se facă adunări pe la poarta mânăstirii pentru a grăi deşertăciuni. Unde este sârguinţă, acolo străluceşte lumina, acolo se arată pacea, acolo satana nu-şi găseşte loc, de acolo fug patimile. Iar unde nu este sârguinţă, acolo toate sunt împotrivă. În loc de bine este rău; în loc de lumină este întuneric; în locul lui Hristos intră diavolul...".***

După patru ani de nevoinţă în Mânăstirea Secu, obştea cuviosului Paisie devenise neîncăpătoare, deşi se construiseră peste o sută de chilii noi. Astfel, cu voia lui Dumnezeu, cu binecuvântarea mitropolitului Gavril şi cu ajutorul

domnitorului Moldovei, Constantin Moruzi, s-a hotărât strămutarea cuviosului Paisie cu o parte din obştea de la Secu în marea lavră de la Neamţ. Aceasta s-a săvârşit, după multe ezitări şi lacrimi, la paisprezece august 1779, fiind întâmpinat în curtea mânăstirii de obştea nemţeană în sunetul clopotelor, cu sobor de preoţi. De aici a fost însoţit în marea biserică ctitorită de Ştefan cel Mare şi Sfânt, unde s-a închinat cu lacrimi la icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, care ocroteşte de multe secole această mânăstire.

Aşa a fost venirea cuviosului Paisie ca stareţ al Mânăstirii Neamţ. Din acea zi cele două mânăstiri s-au unit sub povăţuirea aceluiaşi stareţ, tradiţie care s-a păstrat până în vara anului 1950. Egumenii şi duhovnicii de la Dragomirna şi Secu veneau adesea la cuviosul Paisie pentru sfătuire şi binecuvântare. Dar şi marele stareţ mergea o dată pe an la Secu, între 22 - 31 august şi dădea tuturor cuvânt de folos în biserică şi la trapeză. Apoi, după hramul mânăstirii, "Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", cuviosul Paisie îi binecuvânta pe toţi şi în sunetul clopotelor, se întorcea din nou la Neamţ, unde îl aştepta întreaga obşte.

Se spunea despre cuviosul Paisie că zilnic primea la chilie pe călugări, la orice oră, să-şi descopere nevoile lor duhovniceşti şi trupeşti. Cu acest prilej stareţul le zicea: ***"Dacă cineva din voi are vreo nevoie sufletească sau trupească şi pentru aceasta cârteşte şi se necăjeşte, dar la mine nu vine să mă vestească, eu pentru nevoia şi scârba lui nu am răspundere înaintea lui Dumnezeu".***

Se spunea iarăşi despre marele stareţ că, în Mânăstirea Neamţ, ocupaţiile sale cărturăreşti ajunseseră la cea mai mare înflorire. Aici întemeiază o întreagă şcoală pentru formarea de traducători, scriitori şi corectori de cărţi. Manuscrisele patristice umplu biblioteca Mânăstirii Neamţ şi se răspândesc prin numeroase mânăstiri din ţară şi de peste hotare. "Astfel, Neamţu devine centrul şi făclia monahismului ortodox şi şcoala vieţii sihăstreşti şi a culturii duhovniceşti pentru tot Orientul ortodox".

O grijă deosebită avea cuviosul Paisie şi pentru cei bolnavi. În Mânăstirea Neamţ a zidit spital pentru bolnavi şi case de oaspeţi. Stareţul rânduia pe cei bătrâni şi bolnavi la spital, încredinţându-i fratelui Onosie, "bolnicerul mânăstirii". El cerea îngrijitorilor să slujească bolnavilor ca lui Dumnezeu, să le dea mâncare cât mai bună, pâine albă şi vin, să-i spele săptămânal şi să menţină curăţenie exemplară în bolniţă.

Cuviosul primea la spital şi bărbaţi mireni care sufereau de diferite boli şi care nu aveau unde să-şi plece capul. Aceştia erau aşezaţi în chilii aparte, "hrăniţi din masa comună şi trăiau acolo cât voiau, unii chiar până la moarte".

Odată stareţul a văzut mergând prin mânăstire un frate, dând din mâini şi privind încoace şi încolo. Atunci Cuviosul chemă la sine pe duhovnicul lui şi îi zise: ***"Aşa povăţuieşti tu pe ucenicii tăi? Că iată umblă fără rânduială şi sminteşte pe fraţi!"*** Apoi le dădu la amândoi canon să facă trei zile metanii în trapeză, ca toţi să se înveţe din greşeala lor. Spuneau ucenicii lui că adeseori vedeau pe cuviosul Paisie stând aproape toată noaptea cu durere de inimă lângă patul celor foarte bolnavi. Împreună suferea şi suspina cu ei, mângâindu-i cu nădejdea vindecării şi a mântuirii, dându-le nu puţină uşurare în amara lor durere.

Iată cum descrie viaţa duhovnicească din Mânăstirea Neamţ un călugăr călător, anume Teofan: "Sărăcia lor de bunăvoie era desăvârşită. Prin chilii, în afară de icoane, cărţi şi unelte pentru lucru manual, nu mai era nimic. Călugării se distingeau mai ales prin smerenie, iar de mândrie cu totul fugeau, de ură şi de zavistie nu ştiau. Dacă se întâmpla ca cineva să jignească pe altul se grăbea numaidecât să se împace. Cel ce nu voia să ierte pe fratele care i-a greşit era alungat din mânăstire. Mersul călugărilor era modest. La întâlnire fiecare se silea să facă el înainte închinăciune. În biserică fiecare stătea la locul ce i se hotărâse, iar vorbăria deşartă era cu desăvârşire oprită atât în biserică şi în chilii, cât şi în afară".

Acelaşi Teofan scrie şi despre ascultările călugărilor din Mânăstirea Neamţ. "În obştea cuviosului Paisie trăiau peste şapte sute de călugări şi când se adunau la ascultare, câte o sută sau câte o sută cincizeci de fraţi, atunci unul din ei citea cuvânt de folos din vreo carte sau vorbea cuvânt ziditor de suflet. Dacă cineva începea să vorbească lucruri deşarte, îndată era oprit...".

Iar despre petrecerea călugărilor în chilii, acelaşi Teofan scrie: "Prin chilii unii scriau cărţi, alţii împleteau, alţii torceau lână, alţii coseau camilafce şi potcape, făceau metanii, ţeseau stofe pentru rase şi mantii, făceau cruci şi linguri sau se ocupau cu alte lucruri manuale. Toţi erau sub supravegherea duhovnicilor, la care îşi mărturiseau păcatele şi gândurile de două ori pe zi: dimineaţa spuneau pe cele făcute noaptea, iar seară pe cele făcute ziua. Fără binecuvântarea duhovnicului nimeni nu îndrăznea să facă ceva, nici măcar să mănânce un fruct.

Era obicei ca la hramul Mânăstirii Neamţ, Înălţarea Domnului, să se adune multă lume din Moldova, Valahia şi din alte ţări. Atunci cuviosul Paisie nu avea odihnă deloc timp de patru zile. De dimineaţa până seara uşile erau deschise tuturor, şi

bogatului şi săracului. Pe toţi câţi veneau se silea a-i odihni cu iubire de străini, ca al doilea Avraam, heretisindu-i cu dragoste şi mulţumindu-le pentru răbdarea ostenelilor drumului. Apoi făgăduindu-le de la Domnul şi Maica Domnului milă sufletească şi trupească, îi binecuvânta şi-i trimitea la casa de oaspeţi".

Cuviosul Paisie se ostenea foarte mult pentru tălmăcirea părinteştilor cărţi din limba veche greacă în limbile slavonă şi română, ca să fie spre folosul şi mântuirea celor ce vor voi a râvni şi a lua aminte la învăţăturile purtătorilor de Dumnezeu părinţilor noştri. Despre aceasta zicea ucenicul său Platon: "Se cuvine a ne minuna cum se putea să scrie atâtea cărţi! Că era cu totul neputincios cu trupul şi pe toată partea dreaptă avea răni. Şi pe pat unde dormea era împresurat de cărţi: câteva lexicoane, Biblia grecească şi cea slavonă, gramatici greceşti şi slavoneşti, cartea din care făcea tălmăcirea şi în mijloc lumânarea. Iar el ca un prunc mic şedea plecat şi toată noaptea scria, uitând de neputinţa trupului, de grelele sale dureri şi osteneli".

O, nepătimaş şi sfânt bărbat! O, suflet curat şi cu Dumnezeu împreunat! Cu totul era lipit de Dumnezeu, cu totul se revărsa către aproapele cu dragoste. Pentru aceasta şi cuvântul lui era puternic, lucrător şi plin de dar, dezrădăcinând patimile şi răsădind bunătăţile în sufletele celor care îl ascultau cu credinţă şi cu dragoste.

Spuneau ucenicii cuviosului Paisie că el a tradus din slavonă în româneşte puţine cărţi precum "Cuvintele Sfântului Nil de la Sorsca", întrucât erau mai mulţi călugări moldoveni care traduceau din limba greacă decât slavoni. Din limba slavă traduceau numai Cuviosul Paisie împreună cu ieromonahul Dorotei, ucenicul său.

În limba română traduceau cei mai renumiţi elenişti moldoveni, precum: Arhimandritul Macarie, mare protopsalt, a tradus Omiliile Sfântului Macarie, Cuvintele Sfântului Isaac Sirul şi altele; Ieromonahul Ilaron a tradus Cuvintele Sfântului Calist Catafigiotul, Exaimeronul Sfântului Vasile cel mare şi altele; Cuviosul monah Gherontie, mare elenist, a tradus cinci cărţi: Prăvălioara cea mică, Chiriacodromionul, Cazania la toate Duminicile, tipărită în Bucureşti; Tâlcuire la Evanghelii a Fericitului Teofilact, tipărită la Iaşi; Teologhiconul (Dogmatica) Sfântului Ioan Damaschin, tipărit la Iaşi, Chegagrarion al Fericitului Augustin, tipărit la Mânăstirea Neamţ şi altele.

Cuviosul ierodiacon Ştefan a tălmăcit Vieţile Sfinţilor pe tot anul, din limba slavonă, tipărite la Mânăstirea Neamţ între anii 1807-1815. Cuviosul schimonah Isaac Dascălul a tradus din limba greacă Scara Sfântului Ioan Scărarul şi

Bogorodicina (Octoihul) Maicii Domnului, care s-au tipărit la Mânăstirea Neamţ. Iar din limba slavonă a tălmăcit Tipiconul (Tipicul Sfântului Sava), care s-a tipărit la Iaşi în anul 1816. Mitropolitul Grigorie Dascălul, alt ucenic al Cuviosului Paisie de la Neamţ, a tălmăcit şi el numeroase cărţi din limba greacă, precum Patericul, Vieţile Sfinţilor şi altele pe care le tipăreşte la Bucureşti, după ce ajunge mitropolit al Ţării Româneşti (1823-1834).

Un pelerin grec, Constantin Caragea, ajungând la Mânăstirea Neamţ, descrie astfel chipul plin de Duhul Sfânt al marelui stareţ Paisie: "Pentru prima dată în viaţă am văzut cu ochii mei sfinţenia întrupată şi neprefăcută. Pe mine mă uimi faţa lui luminoasă şi palidă, fără pic de sânge, o barbă mare şi albă, lucitoare ca argintul şi curăţenia neobişnuită a hainelor sale şi a chiliei. Vorbirea lui era blândă şi cu totul sinceră. Mi se părea că era un om cu totul desprins de trup!"

Ucenicul său, Platon, spune următoarele despre cuviosul Paisie: "Era în el dragoste înfocată, cu care din tinereţile sale a iubit pe Domnul cu tot sufletul său. Că pe toţi îi iubea, îi încălzea cu dragostea şi râvna sa. Pentru fiecare simţea durere. Iar pe fiii săi duhovniceşti îi îmbrăţişa mai mult decât pe sufletul său. Pe tot omul ce venea la dânsul, pentru milă sufletească sau trupească, nu-l întorcea în deşert. Niciodată nu se întrista asupra cuiva, măcar de l-ar fi supărat cu ceva".

Apoi continuă: "Erau într-însul împreunate îndelunga-răbdare şi blândeţea, iar tulburarea şi mânia nu s-au văzut la el, fără numai pentru călcarea poruncii lui Dumnezeu. Mustra şi certa cu blândeţe, dojenea şi învăţa cu dragoste. Miluia şi îndelung răbda cu nădejde de îndreptare. Asemenea şi în cele fireşti era prea împodobit. Că faţa lui era albă ca a îngerului lui Dumnezeu, privirea lină, cuvântul smerit şi străin de îndrăzneală, fiind cu totul revărsat spre milostivire, căci prin dragostea sa, pe toţi îi atrăgea la sine. Mintea lui era întotdeauna unită cu Dumnezeu prin dragoste, mărturie fiind lacrimile".

Spunea unul dintre ucenicii cuviosului Paisie că dobândise darul rugăciunii adevărate, încât faţa lui se lumina şi ochii vărsau multe lacrimi de focul care ardea în inima sa. "Odată, adaugă ucenicul, pe când eram noi în Dragomirna am venit la părintele stareţ şi văzând uşa deschisă am bătut şi am intrat. Era înainte de Vecernie. Părintele era culcat. Faţa lui era aprinsă ca de foc. Am zis: "Binecuvântează, părinte!", dar nu mi-a răspuns. Am repetat a doua oară. Nici un răspuns. Mă cuprinse frica. Atunci am înţeles că era răpit în rugăciune. Mai zăbovind puţin am ieşit din chilie şi n-am spus nimănui nimic despre cele văzute".

Cuviosul Paisie avea şi darul înainte-vederii.

***

De multe ori vedea în vis o sabie spânzurând, numai de un singur fir de păr, deasupra capului voievodului moldovean Grigore Ghica. Apoi nu după multe zile, turcii i-au tăiat capul din porunca sultanului. Şi mult a plâns marele stareţ pentru aceasta.

***

Era în obşte un frate neascultător şi mult suspina şi plângea stareţul pentru acest frate, sfătuindu-l pentru îndreptare. Dar fratele nu asculta. Apoi după trei zile fratele acela s-a înecat.

***

Pe alt frate l-a rugat mult cuviosul să nu plece din mânăstire. "Frate, îi zicea el, ascultă-mă, fiindcă nu vei vedea locul acela unde vrei tu să te duci". Într-adevăr, fratele nu l-a ascultat şi după patru zile de drum a murit.

Numeroase şi pline de înţelepcine duhovnicească sunt şi scrisorile duhovniceşti ale cuviosului Paisie trimise către diferiţi prieteni şi ucenici ai săi: mireni, preoţi, călugări şi egumeni.

Iată ce scria marele stareţ către călugării din schitul Robaia - Argeş, care îi cereau un preot: "La cererea voastră de a vă trimite un preot să vă organizeze viaţa de obşte, nici nu ştim ce să vă răspundem. Şi noi înşine suntem la început şi avem nevoie de poveţe. Numai atât vă pot spune că după regulile Sfinţilor Părinţi aţi putea singuri să vă organizaţi viaţa duhovnicească. Întâi se cere ca egumenul să cunoască Sfintele Scripturi ca să ştie a învăţa pe ucenicii săi. Să aibă către toţi iubire adevărată şi nefăţarnică, să fie blând, smerit, răbdător, liber de mânie, de iubirea de argint, de mândrie, de lăcomie şi de toate celelalte patimi. Iar ucenicii să fie în mâinile egumenului ca lutul în mâinile olarului. Să nu facă nimic fără binecuvântare, să nu aibă ceva al lor, ci toate, şi cărţile, şi patul, şi celelalte să fie date cu voia egumenului. Apoi schitul vostru, oriunde s-ar afla, să nu fie supus altei mânăstiri, ci singur să se conducă, ca fraţii săi să se mântuiască prin egumenul lor, iar egumenul prin Domnul...".

Asemenea, către călugării din Poiană Mărului scria: ***"Nu vă tulburaţi pentru nerăutatea şi smerenia părintelui Alexie, noul vostru egumen. Că după Sfinţii Părinţii egumenul trebuie să fie către fraţi smerit, blând, fără răutate, paşnic, în stare să sufere orice ispită, ca să poată da fraţilor pildă de răbdare. Nu vă tulburaţi că el este slab cu trupul, câtă vreme este sănătos cu duhul şi întreg la duhovniceasca cugetare. Ci voi, cugetând slăbiciunea firii lui, nu cereţi de la el***

osteneli trupeşti mai presus de puterile lui, ci cruţaţi-l, să nu-şi piardă înainte de vreme puterile, spre paguba fraţilor. Ajunge pentru el să şadă mai mult la chilie, păzindu-şi sănătatea, să citească cărţi folositoare pentru suflet şi să fie gata la vreme de nevoie să dea fraţilor sfaturi folositoare pentru mântuire. Să vă smeriţi unul faţă de altul şi să vă supuneţi unul altuia, ca să aveţi dragostea lui Dumnezeu între voi şi să fie la voi un suflet şi o inimă prin harul lui Hristos...".

***

Un preot oarecare l-a întrebat pe cuviosul Paisie: "Poate oare preotul să dezlege pe cel ce se pocăieşte cu căinţă, dacă este neputincios şi nu poate face canon? Apoi să-i dea Sfintele Taine sau nu?"

Iar Sfântul Paisie a răspuns: ***"Dacă boala lui trupească este în aşa fel, încât el se apropie de moarte şi nu are vreme să facă canon, atunci, chiar de ar avea el păcate mari, dar dacă se căieşte, preotul să-l dezlege a se împărtăşi cu Sfintele Taine. Dacă însă poate face canon, preotul să nu-l dezlege, până nu-şi face canonul, căci canonul este a treia parte a pocăinţei".*** Apoi a adăugat şi aceste cuvinte: ***"Vă spun şi aceasta că eu am căutat cu râvnă în toate sfintele canoane, dacă nu cumva se găsesc oarecare epitimii fără îndepărtarea de la împărtăşirea cu Sfintele Taine, dar n-am putut găsi. Însă este prea înfricoşată şi înspăimântătoare certarea pusă asupra preoţilor, care îndrăznesc să împărtăşească pe cei opriţi de sfintele canoane. Pe amândoi Biserica îi aseamănă cu Iuda vânzătorul".***

Pentru blândeţe învăţa astfel pe fiii săi sufleteşti: "Urmând blândeţii lui Hristos, să vă opuneţi până la sânge patimii mâniei şi să aveţi pace cu toţi. Aceasta este aşa de trebuincioasă, încât Însuşi Hristos zicea ucenicilor Săi: Pace vouă!, Pacea Mea dau vouă! Unde este pacea lui Hristos, acolo petrece şi Hristos. Iar în sufletul în care nu este pacea lui Hristos, nu este nici Hristos".

Apoi iarăşi zicea: ***"Răbdarea este şi ea atât de trebuincioasă pentru mântuire, încât Hristos zice: Întru răbdarea voastră veţi dobândi sufletele voastre. Iar câştigarea sufletului nu este altceva decât mântuirea sufletului. Răbdare, însă, trebuie să aveţi nu numai pentru un timp oarecare, ci până la moarte, căci zice Domnul: Cel ce va răbda până la sfârşit, acela se va mântui".***

Iar despre smerenie zicea cuviosul Paisie: "Smerenia este temelia tuturor virtuţilor evanghelice. Ea este atât de trebuincioasă pentru mântuire, cum este respiraţia pentru viaţa omului. Toţi sfinţii prin diferite căi s-au mântuit, dar fără smerenie nimeni nu s-a mântuit şi nici nu poate să se mântuiască. De aceea, tot

cel ce vrea să se mântuiască, trebuie să se socotească din toată inima înaintea lui Dumnezeu, ca cel mai de pe urmă între oameni şi pentru orice păcat să se condamne pe sine, iar nu pe alţii".

***

Un călugăr pelerin, trecând odată prin Mânăstirea Neamţ, a întrebat pe cuviosul Paisie: "Cum este viaţa duhovnicească aici, faţă de cea din Mânăstirea Dragomirna?"

Iar marele stareţ a răspuns: ***"Pe fiecare an merge tot mai în jos şi a o ţine la aceeaşi înălţime nu-i cu putinţă, deşi mă silesc. Pricină este intrarea necontenită în mânăstire a femeilor şi părăsirea învăţăturii obşteşti".***

***

Odată a venit în pelerinaj la cuviosul Paisie de la Neamţ un monah, Teofan de la Pecersca, pătimind multe greutăţi şi ispite pe cale. Când l-a văzut, fericitul stareţ l-a întâmpinat cu aceste cuvinte: ***"Fiule Teofane, nu în zadar ţi-a fost călătoria ta până la noi. Dumnezeu ţi-a măsurat toţi paşii tăi şi ţi-a pregătit răsplata".***

Monahului Teofan i-a plăcut aşa de mult rânduiala duhovnicească de la Neamţ, încât l-a rugat pe cuviosul Paisie să-i dea voie să rămână în obştea sa pentru totdeauna. Dar fericitul stareţ i-a spus: ***"Mergi la Pecersca şi mai slujeşte puţin bătrânului tău, Dosoftei, care va trece curînd către Domnul. Cu binecuvântarea lui mergi şi te mântuieşte acolo unde îţi va arăta el".***

La plecare, Sfântul Paisie i-a zis: ***"Fiule, Dumnezeu şi Preacurata Sa Maică să te păzească în toată calea ta. Crede că Dumnezeu nu-ţi va da să suferi mai mult decât poţi îndura şi te va învrednici de partea aleşilor Săi, pentru rugăciunile preacuvioşilor părinţilor noştri Antonie şi Teodosie ai Pecerscăi şi a bătrânului tău Dosoftei. Să fie peste tine din partea noastră binecuvântarea lui Dumnezeu. Spune binecuvântatului tău bătrân mulţumiri şi nu uita de sărăcia noastră duhovnicească!"***

***

Unei egumene, Maria, din nordul Rusiei, cuviosul Paisie îi dădea următoarele sfaturi despre ascultare: ***"De vreme ce prin propria ta experienţă ai aflat roadele binecuvântatei ascultări şi urmările blestematei neascultări, se cuvine să-ţi spun câteva cuvinte despre sfânta ascultare. Dumnezeiasca ascultare este atât de necesară pentru a plăcea cu adevărat lui Dumnezeu, că fără de ea nu se poate nicidecum sluji lui Dumnezeu. Iată pentru ce sfânta ascultare a şi fost sădită de***

Dumnezeu în trei locuri: în cer, în Rai şi pe pământ. În cer, la puterile cereşti; în Rai, la oamenii cei dintâi şi pe pământ, la sfinţii ucenici şi apostoli ai Domnului. Tot în aceste trei locuri s-au arătat şi roadele preabinecuvîntatei ascultări şi ale blestematei neascultări. Şi dacă nu venea Fiul lui Dumnezeu, prin ascultarea Sa către Dumnezeu Tatăl, să pună capăt neascultării lui Adam, atunci neamului omenesc nu i-ar fi rămas nici o nădejde de mântuire din moarte şi din pierzarea veşnică. Pe această dumnezeiască ascultare, sădită pe pământ de însuşi Domnul nostru Iisus Hristos, se întemeiază cinul călugăresc, fie cu viaţă de obşte, fie trăind câte doi-trei împreună sau petrecând în pustie...".

La urmă, cuviosul Paisie îi dă următoarele sfaturi egumenei Maria: ***"Povăţuieşte surorile pe calea mântuirii, dându-le pildă de toată fapta bună, cu ajutorul lui Dumnezeu, prin împlinirea cu sârguinţă a poruncilor evanghelice, prin iubirea către Dumnezeu şi aproapele, prin blândeţe şi smerenie, prin cea mai adâncă pace cu toţi, prin mila de mamă, prin răbdare şi îndelungă răbdare, prin rugăciune cu lacrimi, prin mângâiere şi îndemnare la toată fapta bună... Sileşte-te, de asemenea, să fii pildă pentru surorile tale şi prin păzirea canoanelor Sfinţilor Părinţi, şi prin osteneli trupeşti, după puterile tale şi pe cât poţi, prin ascultarea pravilei bisericeşti şi prin închinăciuni mari şi mici. De asemenea şi pravila de chilie rânduită de Sfinţii Părinţi împlineşte-o cu frică de Dumnezeu, cu citirile, cântările şi metaniile rânduite.***

Citeşte cu sârguinţă, cu mare luare aminte şi cugetare cărţile Sfinţilor Părinţi despre rugăciunea ce se săvârşeşte de minte în inimă, care este nevoinţa monahicească cea mai adevărată şi mai plăcută lui Dumnezeu... Sileşte-te să nu osândeşti niciodată, căci unul este Judecătorul cel drept, Hristos Domnul, Care va răsplăti fiecăruia după faptele sale. Osândeşte-te pe sine şi nu vei fi osândită la a doua şi înfricoşata Sa venire. Tot celui ce greşeşte faţă de tine, iartă-i greşeala din toată inima, pentru ca şi Tatăl cel ceresc să-ţi ierte greşelile tale...".

***

Iar celor care îl întrebau dacă au voie să citească cărţile eretice oprite de Biserică, cuviosul şi marele stareţ Paisie le scria: ***"Dumnezeiasca Biserică Ortodoxă porunceşte să nu se citească de credincioşi cărţile eretice, să nu stea de vorbă şi să nu umble cu ei pe cale, după cuvintele psalmistului: Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioşilor şi în calea păcătoşilor n-a stat (psalmul 1,1). Iar în alt loc spune Sfântul Pavel: De omul eretic, după întâia şi a doua mustrare, te fereşte" (Tit 3,10).***

***

Altădată l-a întrebat cineva pe Sfântul Paisie dacă sunt de folos slujbele Bisericii şi Sfânta Liturghie pentru cei ce se află în păcate de moarte. Iar cuviosul le-a răspuns: ***"Dacă cineva din creştinii ortodocşi greşeşte pe faţă şi este stăpânit de păcate de moarte, pentru unul ca acesta, Sfânta Biserică opreşte a se aduce jertfa cea fără de sânge, până ce el nu va părăsi păcatul şi se va pocăi".*** Căci aşa spune Sfântul Simeon al Tesalonicului: "Nu se cuvine nicidecum preotului să aducă jertfă sau să facă pomenire pentru cei ce au păcătuit pe faţă şi nu s-au pocăit, căci această jertfă le este spre osândă. De asemenea şi primirea Sfintelor Taine cu nevrednicie, fără pocăinţă şi spovedanie, aduce osândă, cum spune despre aceasta şi dumnezeiescul Pavel" (Corinteni 9,29).

Aşa se nevoia prea cuviosul Părintele nostru Paisie în obştea sa atât de mare de la Neamţ. Pe unii îi mângâia, pe alţii îi călăuzea pe calea mântuirii, pe alţii îi mustra cu dragoste, pe cei bolnavi şi neputincioşi îi cerceta şi pe toţi îi învăţa rugăciunea inimii, poruncindu-le ca în tăcere şi smerenie să repete neîncetat şi cu mare atenţie cuvintele acestea: "Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul".

Deşi era slab cu firea şi suferea de insomnie, de la slujbele bisericii nu lipsea niciodată, afară de cazuri rare de boală sau dacă avea oaspeţi mari. Pentru toţi, călugări, fraţi şi mireni, strălucea ca un sfeşnic aprins atât prin viaţa sa sfântă, cât şi prin scrierile şi învăţăturile sale. Pentru aceea, toţi îl iubeau, toţi îl căutau şi îi urmau cu sfinţenie sfatul. Iar cine nu-l asculta, nu sfârşea bine cele făcute fără sfat şi binecuvântare.

În timp de cincisprezece ani cât a povăţuit marea obşte a mânăstirilor Neamţ şi Secu, Sfântul Paisie a săvârşit multe fapte duhovniceşti vrednice de amintit, pe care nimeni altul nu le-a mai putut săvârşi după mutarea lui la cele veşnice.

Astfel, mai întâi a întemeiat o mare obşte de peste şapte sute de călugări de mai multe naţionalităţi, dintre care peste două treimi erau moldoveni. Toţi trăiau în desăvârşita armonie duhovnicească şi practicau rugăciunea lui Iisus. Pentru povăţuirea lor sufletească, cuviosul Paisie a rânduit douăzeci şi patru de duhovnici care îi spovedeau regulat şi îi supravegheau ziua şi noaptea. Iar pentru cei bolnavi a organizat bolniţă cu călugări îngrijitori şi cu mâncare deosebită. Pentru închinători şi oaspeţi a rânduit, de asemenea, părinţi duhovniceşti şi chilii speciale de găzduire la arhondaric, unde puteau sta mirenii până la trei zile, asigurându-li-se gratuit masă şi toate cele necesare. Celor săraci şi lipsiţi de prin sate, care cereau ajutor, li se dădea regulat îmbrăcăminte, hrană şi bani, după nevoie, în numele lui Hristos,

Care spune în Sfânta Evanghelie: Flămând am fost şi Mi-aţi dat să mănânc; străin am fost şi M-aţi primit; gol am fost şi M-aţi îmbrăcat... (Matei 25,35).

Iar pentru luminarea şi povăţuirea sufletească a călugărilor, a fraţilor şi credincioşilor din Moldova, cuviosul Paisie a organizat la Mânăstirea Neamţ o adevărată şcoală duhovnicească şi academie patristică de traducere din limba greacă în limbile română şi slavonă a zeci de opere filocalice mistice, începând cu "Cuvintele ascetice" ale Sfântului Isaac Sirul.

Marele stareţ a realizat la Neamţ prima traducere, într-o limbă europeană, a Filocaliei Sfinţilor Părinţi, prin vestiţii călugări moldoveni iscusiţi, în limba greacă.

Pentru buna chivernisire a celor patruzeci de metoace şi terenuri donate de evlavioşii domni moldoveni, cuviosul Paisie a rânduit peste tot călugări iconomi iscusiţi şi mireni credincioşi pentru a se evita orice tulburare şi sminteală. Iar pentru ca obştea de la Neamţ şi numeroşii ei sihaştri ce se nevoiau în schiturile Pocrov şi Vovidenia, ca şi în pădurile seculare din jurul ei, să aibă deplină linişte şi să se evite orice sminteală, cuviosul Paisie a dus la Ceahlău toate călugăriţele ce sihăstreau în pădurile din ţinutul Neamţ, organizând la Durău o vestită sihăstrie de maici sub povăţuirea egumenei Nazaria şi a marelui duhovnic Iosif, pustnicul. De asemenea, a strămutat şi satul Plăieşu, situat aproape de mânăstire, la peste douăzeci km depărtare de lavră, cum se vede până astăzi.

Pentru buna ordine şi disciplină în mânăstire, cuviosul Paisie a rânduit la Neamţ, Secu, Sihăstria, Sihla şi în toate schiturile de sub ascultarea sa acelaşi Regulament sau Aşezământ, scris de el pentru Mânăstirea Dragomirna, după rânduiala Muntelui Athos. Apoi, a pus călugări caligrafi iscusiţi să copieze sute de manuscrise patristice ziditoare de suflet şi cărţi de cult, pe care le difuzau ucenicii săi prin mânăstiri, schituri şi parohii din Moldova, ajungând unele până în Athos şi în mânăstirile din nord-estul Rusiei.

Cuviosul Paisie mai întreţinea şi o vastă corespondenţă duhovnicească cu zeci de mânăstiri, cu ierarhi, dregători şi credincioşi atât din Moldova şi din ţările balcanice, cât şi din întreaga Rusie. Toate acestea şi mai ales viaţa sa cu totul sfântă, fiind vas ales al Duhului Sfânt, l-au făcut pe cuviosul Paisie de la Neamţ drept cel mai renumit stareţ, dascăl şi luminător al Ortodoxiei din secolul al XVIII-lea, cinstit încă din viaţă ca sfânt şi mare organizator de mânăstiri, cum n-a mai fost altul după el până în zilele noastre.

Din obştea sa de la Neamţ a trimis peste tot călugări, dascăli, caligrafi, stareţi şi duhovnici iscusiţi atât în Moldova şi Ţara Românească, cât şi în Ucraina şi în Rusia. Dintre aceştia cei mai vestiţi au fost: duhovnicul Visarion, stareţul Gheorghe de la Cernica, ierodiaconul Grigore Dascălul, iscusit traducător ajuns mitropolit al Ţării Româneşti, arhimandritul Irinarh Roseti, întemeietorul Mânăstirii Horaiţa şi a unei vechi mânăstiri pe Tabor; Cuviosul Iosif, pustnicul de la Văratec şi mulţi alţii. Iar dintre călugării săi, unii se duceau la Athos şi la Mormântul Domnului, alţii se retrăgeau la Poiana Mărului, la Sihăstria Voronei, la Pocrov, Secu, Sihăstria şi Sihla, iar alţii ajungeau până la Pecerska şi sihăstria Optina din centrul Rusiei, care era profund influienţată de obştea nemţeană şi de personalitatea marelui stareţ Paisie.

Prin scrierile şi traducerile sale filocalice, prin numeroşii săi ucenici răspândiţi în toate ţările ortodoxe şi prin frumoasa rânduială monahală de la mânăstirile Dragomirna, Secu şi Neamţ, cuviosul Paisie devine unul din cei mai iscusiţi dascăli ai rugăciunii şi povăţuitori de suflete din ultimele secole.

Prin anul 1790 Moldova a fost invadată de oştile austriece, ruseşti şi turceşti, care se luptau între ele. În vara aceluiaşi an a ajuns la Mânăstirea Neamţ arhiepiscopul Ambrozie de la Poltava, cu dorinţa fierbinte să-l vadă pe compatriotul său de la Neamţ. După ce zăbovi aici câteva zile, a ridicat la rangul de arhimandrit pe cuviosul Paisie.

În ultimii ani de viaţă, marele stareţ se simţea tot mai bolnav şi slăbit. De aceea primea pe fraţi la chilie numai dimineaţa, iar după amiaza vorbea numai cu Dumnezeu, îşi pregătea ultimile traduceri, se ruga mult cu rugăciunea inimii şi era cercetat numai de doi mari duhovnici: Sofronie pentru călugării slavi şi Silvestru pentru călugării moldoveni. Prin ei trimitea în ultimul timp pace şi binecuvântare întregului sobor de la Neamţ.

La 30 octombrie 1794, Cuviosul Paisie s-a îmbolnăvit greu. După câteva zile s-a simţit mai bine, iar Duminică, cinci noiembrie, a ascultat Sfânta Liturghie în biserică şi s-a împărtăşit cu Trupul şi Sângele lui Hristos. Apoi iarăşi a căzut bolnav la pat, fiind îngrijit de ucenicii săi de chilie: Onorie şi Martirie; iar la biserică se făceau ziua şi noaptea rugăciuni către Dumnezeu pentru însănătoşirea lui şi Sfântul Maslu.

Simţindu-şi sfârşitul aproape, s-a împărtăşit pentru ultima dată cu Preacuratele Taine şi chemând la sine pe duhovnicii cei mai bătrâni, Sofronie şi Silvestru, a

trimis prin ei pace şi binecuvântare întregului sobor, care era foarte întristat pentru această grea despărţire.

Miercuri, cincisprezece noiembrie, nu a mai vorbit nimic, ci numai privea liniştit şi se ruga neîncetat cu rugăciunea inimii, pe care o deprinsese din tinereţe. După amiază, în timpul Vecerniei, cuviosul Paisie s-a luminat la faţă, iar duhovnicul Ştefan i-a citit canonul de ieşire a sufletului. Afară la fereastră se aflau toţi duhovnicii mânăstirii şi se rugau cu lacrimi pentru dânsul.

După Vecernie, Sfântul prea cuviosul Părintele nostru Paisie, marele stareţ al mânăstirilor Neamţ şi Secu, şi-a dat sufletul cu pace în mâinile lui Hristos în al 72-lea an al vieţii sale, fiind plâns cu multe lacrimi trei zile şi trei nopţi de obştea mânăstirii şi de toţi credincioşii din împrejurimi.

Îmbrăcându-se în veşminte, duhovnicii, preoţii şi diaconii au acoperit cinstitul trup al Sfântului Paisie, lăsându-i dezvelită numai mâna dreaptă cu care binecuvânta, pentru închinarea soborului şi i-au dat sărutarea cea mai de pe urmă. Apoi l-au aşezat pe năsălie şi l-au depus în mijlocul bisericii mari în sunetul clopotelor, fiind plâns de toţi cu multe lacrimi. Vineri i-au săpat mormântul în gropniţa din dreapta naosului, iar sâmbăta, optsprezece noiembrie, l-au înmormântat cu mare tânguire, ca pe un adevărat sfânt şi părinte sufletesc cu mulţi fii. La slujba de prohodire au slujit treizeci de preoţi şi treisprezece diaconi, cum spune pe larg unul din ucenicii Sfântului Paisie, al cărui manuscris se aflã în Biblioteca Academiei Române, sub numărul 1860.

Urmaşul său a fost Ieroschimonahul Sofronie, primul duhovnic al acestei lavre. Sub stăreţia lui s-a pus o lespede de marmură pe mormântul Sfântului Paisie, care poartă următoarea inscripţie: "Aici odihneşte fericitul Părintele nostru, ieroschimonahul şi arhimandritul stareţ Paisie, malorusianul, care, din Sfântul Munte al Athosului, cu şaizeci de ucenici venind în Moldova şi aici mulţime de fraţi adunând şi viaţa de obşte prin sine înaintând, către Domnul s-a mutat în anul 1794, în cincisprezece noiembrie, în zilele binecredinciosului domn Mihail Şuţu voievod şi a Preasfinţitului mitropolit Iacov".

După mutarea sa, cuviosul Paisie era cinstit cu multă evlavie, ca sfânt, în obştea Mânăstirii Neamţ. Câţiva din ucenici i-au scris viaţa pe larg, alţii i-au pictat chipul şi alţii i-au scris slujbă cu priveghere la începutul secolului al XIX-lea, după rânduială, fiind prăznuit în fiecare an la cincisprezece noiembrie.

Pe mormântul său arde neîncetat o candelă, iar călugării, când intră în biserică, fac câte trei închinăciuni la căpătâi, în semn de respect, cerând în taină binecuvântare.

Biserica Ortodoxă din România l-a cinstit pe cuviosul Paisie ca sfânt dintotdeauna, mai ales în Moldova, cu zi de prăznuire la cincisprezece noiembrie. Din anul 1988, când a fost canonizat ca sfânt şi de Biserica Ortodoxă Rusă, cultul cuviosului Paisie de la Neamţ s-a extins în toate ţările ortodoxe.

Cu ale lui sfinte rugăciuni, Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, iartă-ne şi ne miluieşte pe toţi. Amin.